

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
І. І. МЕЧНИКОВА

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

КРИМІНАЛІСТИКА

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з навчальної дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»

ОДЕСА
2023

УДК: 343.985/343.985.44
К82

Укладач:

Нарожна Олена Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рецензенти:

Миколенко Олександр Іванович, доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Чуваков Олег Анатолійович, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

*Рекомендовано Вченою радою економіко-правового факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова
Протокол 1 від « 28 » серпня 2023 р*

К82 **Криміналістика** [Електронний ресурс] : електронні методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад.: О. В. Нарожна. Одеса, 2023. – 106 с. – 0,9 МБ.

У методичних рекомендаціях наведено основні положення до практичних занять з навчальної дисципліни «Криміналістика» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та під час самостійної роботи. Матеріал представлено в розрізі змістових модулів і тем.

УДК: 343.985/343.985.44

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Зміст лекцій, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації до вивчення окремих тем.....	44
Методи навчання, форми контролю та критерії оцінювання знань здобувачів.....	44
Розподіл балів, які отримують здобувачі.....	44
Контрольні питання з навчальної дисципліни.....	44
Список джерел, рекомендованих до вивчення навчальної дисципліни.....	44

ВСТУП

Мета дисципліни – формування базових теоретичних і методологічних знань та практичних умінь і навичок щодо організації проведення слідчих дій на досудовому слідстві під час розслідування правопорушень певних категорій.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: кримінальне право ч. Загальна, кримінальне право ч. Особлива, кримінальний процес.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення правопорушень, особливостей, причин, наслідків, а також методів розслідування та запобігання злочинності. Криміналістика досліджує різноманітні аспекти правопорушень, включаючи правові, соціальні, психологічні, біологічні та хімічні аспекти.

Завдання дисципліни:

- засвоєння здобувачами теоретичних положень дисципліни;
- набуття спеціальних практичних навичок і вмінь ефективного застосування криміналістичних знань, техніко-криміналістичних засобів і методів у практичній діяльності з розкриття, розслідування і запобігання правопорушень;
- опанування здобувачами необхідною науково-методологічною підготовкою, яка забезпечує їм бачення виникаючих проблем, шляхів їх розв'язання, використовуючи навички творчого мислення та самовдосконалення свого професійного рівня;
- формування навичок прийняття рішень у складних слідчих ситуаціях, опанування логікою доказування при встановленні об'єктивної істини у кримінальних провадженнях;
- формування у здобувачів комплексу необхідних криміналістичних знань як невіддільного елементу професійної підготовки юриста-правознавця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має:

знати: основні положення загальної теорії криміналістики; структуру та зміст традиційних та сучасних галузей криміналістичної техніки; загальні

положення криміналістичної тактики; тактичні особливості проведення окремих слідчих дій; основні положення загальної теорії криміналістичної методики та особливості розслідування окремих видів правопорушень.

вміти: вірно оперувати криміналістичною базовою криміналістичною термінологією, правильно застосовувати науково-технічні засоби та техніко-криміналістичні методи виявлення, фіксації та вилучення слідів правопорушення; виявляти, фіксувати, вилучати та зберігати сліди та речові докази; підготовлювати та проводити окремі слідчі дії; застосувати логічне та рефлексорне мислення, висувати криміналістичні версії, ставити та вирішувати розумові завдання; використовувати тактичні прийоми проведення окремих слідчих дій залежно від слідчої ситуації; застосовувати окремі криміналістичні методики розслідування правопорушень.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин (4 кредити ЄКТС).

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕМ

Змістовий модуль 1.

Теорія та методологія криміналістики. Криміналістична техніка.

Тема 1. Система та методологія криміналістики.

Лекція

Система криміналістики. Теорія та методологія криміналістики. Криміналістична техніка, тактика та методика розслідування окремих видів злочинів. Загальні та спеціальні завдання криміналістики як прикладної науки стосовно розкриття, розслідування та запобігання злочинам. Криміналістика в системі юридичних наук кримінально-правового циклу.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття криміналістики як науки та навчальної дисципліни.
2. Приватні теорії криміналістики.
3. Система криміналістики: теорія, криміналістична техніка, тактика та методика розслідування окремих видів правопорушень.
4. Загальні та спеціальні завдання криміналістики як прикладної науки стосовно розкриття, розслідування та попередження правопорушень.

Практичне завдання

Аналіз основних складових криміналістики: дослідження основних галузей науки, пов'язаних з криміналістикою, зокрема, біологія, хімія, балістика, психологія тощо. Окремо вказати, які докази збираються та аналізуються в кожній галузі, обговорити їхнє значення.

Аналіз доказів	Біологія	Хімія	Психологія	Судова медицина та психіатрія
Криміналістика				

Методичні вказівки

Починати вивчення теми здобувачам доцільно з ознайомлення з основними поняттями: розпочніть з огляду основних термінів та понять, пов'язаних з системою та методологією криміналістики. Проаналізуйте, що означають терміни «система» та «методологія» в контексті криміналістики.

Здобувачам варто звернути увагу на вивчення складових системи криміналістики: розгляньте основні складові, що входять до системи криміналістики: основні положення, криміналістична техніка, криміналістична тактика та методика розслідування окремих видів правопорушень. Зверніть увагу на їх особливості, завдання та роль у розслідуванні правопорушень.

Дослідження методології криміналістики: розгляньте різні методи та підходи, які застосовуються в криміналістиці. Необхідно зрозуміти логіку процесу розслідування правопорушень та важливість використання наукових методів і принципів для досягнення надійних результатів.

Враховуйте необхідність аналізу сучасних тенденцій: розгляньте актуальні розробки і нововведення в криміналістиці. Проаналізуйте сучасні технології та методи, які використовуються для збору доказів та розслідування правопорушень (молекулярна біологія, кіберкриміналістика, аналіз великих обсягів даних тощо).

Під час підготовки до практичного заняття здобувачам слід опрацювати як відповідні нормативно-правові акти, так і спеціальну літературу.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Криміналістична наука як галузь знань становить собою сукупність окремих частин (розділів), розміщених у певній послідовності залежно від їх значущості, взаємозв'язку та відношення. Відтак, її окремі частини, виділені на певних підставах, характеризуються наявністю внутрішніх зв'язків між елементами їхнього змісту та зовнішніх стійких зв'язків між її розділами, складаючи систему криміналістики.

Насамперед, криміналістику слід розглядати у трьох аспектах: як науку, як навчально-нормативну дисципліну (вузівський навчальний курс) і як практичну діяльність з використання наукових знань і техніко-криміналістичних засобів у боротьбі зі злочинністю. Згідно із сучасними уявленнями щодо змісту криміналістики її систему традиційно складають чотири самостійні розділи:

- 1) загальна теорія криміналістики;
- 2) криміналістична техніка;
- 3) криміналістична тактика;
- 4) криміналістична методика.

Систему криміналістики складає сукупність чотирьох самостійних, але взаємозалежних і взаємопов'язаних між собою розділів: загальної теорії криміналістики; криміналістичної техніки; криміналістичної тактики та криміналістичної методики. Загальна теорія слугує методологічною та науковою основою техніки, тактики і методики. Криміналістична техніка і тактика реалізуються у практичній діяльності органів досудового розслідування та суду через криміналістичну методику.

З точки зору матеріалістичної діалектики методологія являє собою двоєдине філософське поняття. З одного боку, це вчення про методи пізнання і перетворення дійсності, принципи організації пізнавальної та практико-перетворювальної діяльності взагалі, а з іншого – сукупність методів, прийомів і засобів дослідження, що застосовуються у будь-якій науці.

Методи пізнання і перетворення дійсності нерідко поділяють на два

рівні: теоретичний та емпіричний. Методи теоретичного рівня відображують найбільш загальні закони пізнання і розвитку природи та суспільства – це матеріалістична діалектика, теорія пізнання, логіка, закони соціально-економічного розвитку та закони фундаментальних природничих наук, які відображають матеріальну картину світу. Вони не підміняють методів емпіричного рівня, таких як спостереження, порівняння, експеримент та ін., а виступають лише орієнтиром для ефективного підходу до вибору засобів і методів практичного пізнання та дослідження.

Крім поділу методів за рівнями дослідження на теоретичні та практичні, їх класифікують за такою ознакою, як загальність застосування, на: всеосяжний, загальнонауковий та окремі (спеціальні).

Розвиток криміналістики супроводжується удосконаленням її методів, але діє і зворотній зв'язок: удосконалення методів наукового криміналістичного дослідження є необхідною передумовою розвитку криміналістики, розширення проблем її дослідження, збільшення об'єму накопичуваної та перероблюваної вченим-криміналістом інформації, що надходить до нього.

Серед окремих методів криміналістики одне з чільних місць належить методам криміналістичної ідентифікації та встановлення групової належності (групофікації), теоретичні основи яких є найбільш розробленими, а практична значущість – багатоплановою. Методологічною основою ідентифікації як форми пізнавальної діяльності є закони формальної логіки, передусім закони тотожності та категорії матеріалістичної діалектики. Сутність закону тотожності полягає в тому, що будь-яка думка про речі в процесі даного міркування тотожна сама собі, скільки б разів вона не повторювалася, тобто сутність ідентифікації полягає у встановленні того ж самого у різних об'єктах або того ж самого об'єкта в його різних станах. Таким чином, закон тотожності відображає структуру міркування про що-небудь; доказування існування якогось факту, події, явища; встановлення різних станів об'єкта в теперішньому, минулому та майбутньому; визначення моментів часу.

Групофікація як самостійний метод дослідження застосовується для

дослідження сипучих, рідких та газоподібних об'єктів, стосовно яких встановлення тотожності шляхом криміналістичної ідентифікації неможливе, оскільки ці об'єкти не мають усталеної зовнішньої форми.

Отже, встановлення групової належності сипучих, рідких і газоподібних об'єктів є процесом групофікації, самостійним окремим методом науки криміналістики. Встановлення групової належності об'єктів, що мають усталену зовнішню форму, є процесом криміналістичної ідентифікації, який завершується її першою стадією. Така двоєдина інтерпретація групофікації вважається найбільш обґрунтованою і відповідає логіці пізнання взагалі.

У зміст розслідування злочинів входить встановлення певних об'єктів (людей, предметів, документів) та їх зв'язку з подією злочину. Для вирішення завдань цієї діяльності використовується метод криміналістичної діагностики. Криміналістична діагностика – це вивчення виявлених слідів злочину з метою визначення їх ознак, властивостей і стану. У такий спосіб одержується важлива інформація про обставини злочину. Зокрема, визначаються особливості об'єкта, яким було залишено слід (людини, знаряддя злочину, автомобіля тощо) і який підлягає розшуку. Багато пошуково-пізнавальних завдань у ході розслідування злочинів пов'язані з необхідністю встановлення станів різного роду об'єктів, виявлення суті, деталей і механізму яких-небудь (в основному криміналістичних) подій, явищ і процесів. Усі ці завдання – одного дослідницького напрямку, який можна поєднати поняттям «розпізнавання», що, у свою чергу, охоплюється широко відомим поняттям «діагностика» (від грецького *diagnostikos* – «здатний розпізнавати»).

Джерела, рекомендовані до занять

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96- ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5.04.2001 р. № 2341-III.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5.

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

Основна література

1. Берназ В. Д., Бірюков В. В., Волобуєв А. Ф. Криміналістика : підручник. Харків : ХНУВС, 2011. 666 с.

2. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с.

3. Криміналістика : навч. посіб. / Благута Р. І., Сибірна Р. І., Бараняк В. М. та ін.; за ред. Є. В. Пряхіна. Київ : Атіка, 2012. 495 с.

4. Криміналістичні засоби та методи розкриття та розслідування кримінальних правопорушень : підручник / Цільмак О. М., Користін О. Є., Шаптала О. С., Талалай Д. В. Одеса, 2016. 301 с.

5. Когутич І. І., Нор В. Т. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ : наук.-практ посіб. Львів, Київ : Тріада плюс, Алерта, 2011. 426 с.

Додаткова література

1. Нарожна О. В. Предмет криміналістики: проблеми його конкретизації та розширення. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. 2023. Том 25. Випуск 2 (37). С. 15-20.

2. Олішевський О. В. Організація розслідування злочинів у системі криміналістики. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 160-167.

3. Степанюк Р. Л. Деякі шляхи подальшого розвитку криміналістики в Україні. *Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків,

Тема 2. Загальні положення криміналістичної техніки.

Лекція

Поняття, предмет та система криміналістичної техніки, її задачі та об'єкти дослідження. Науково-технічні засоби та методи, які використовуються для виявлення, фіксації, вилучення слідів та інших речових доказів злочину. Криміналістичні комплекти для оперативних співробітників, слідчих, спеціалістів/експертів. Науково-технічні засоби та методи, які використовуються для лабораторного дослідження речових доказів. Мікроскопічна, вимірювальна, аналітична, обчислювальна техніка, основні задачі її застосування.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття криміналістичної техніки як галузь та вид практичної діяльності.
2. Класифікація криміналістичної техніки.
3. Використання техніки слідчим, оперативними працівниками та експертами.
4. Процесуальне закріплення результатів використання криміналістичної техніки.

Практичне завдання

Серед наведених у підручнику (будь-якому зі списку основної літератури до теми) засобів криміналістичної техніки визначити, які зразки відносяться до а) техніки для виявлення слідів; б) техніки для фіксації слідів; в) техніки для вилучення слідів; г) експертної техніки.

Методичні вказівки

Здобувачі розпочнають вивчення теми з огляду основних понять та загальної інформації про криміналістичну техніку. Зрозумійте, що зазвичай науковці та практики мають на увазі під цим терміном, які складові входять до криміналістичної техніки та яка її роль у розслідуванні злочинів.

Різновиди криміналістичної техніки: розгляньте різні різновиди криміналістичної техніки, такі як дактилоскопія, балістика, криміналістична вибухотехніка, криміналістичне документознавство тощо. З'ясуйте їхнє призначення та способи застосування.

Проаналізуйте криміналістичні дослідження. Зверніть увагу на важливість правильного збору, зберігання та аналізу доказів, а також на значення детальності та точності у проведенні досліджень.

Розгляньте технічні засоби та обладнання, які використовуються в криміналістичних дослідженнях, такі як мікроскопи, спектрофотометри, електронні ваги, комп'ютерні програми та інше. Поясніть, яким чином ці засоби допомагають у роботі криміналістів та сприяють виявленню доказів.

Виконайте практичні завдання та дослідження, які дозволяють застосувати отримані знання про криміналістичну техніку: моделювання досліджень, виконання практичних експериментів, проаналізуйте реальні випадки використання криміналістичної техніки та інше.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Поняття «криміналістична техніка» виникло як позначення сукупності технічних засобів, пристроїв, матеріалів, що використовуються для виявлення, фіксації, вилучення й дослідження джерел криміналістичної інформації.

Підставою для появи й впровадження технічних засобів в експертну

практику – досягнення природничих і технічних наук. Головним чином, фізики, хімії, біології, методи та засоби яких були трансформовані в слідчу, експертну та судову практику.

Дослідження речових доказів із застосуванням технічних засобів було початком зародження криміналістичної техніки. Тому сукупність технічних засобів, що використовуються, назвали технікою слідчого, а техніку інспектора карного розшуку – «кримінальною технікою».

У теперішній час використовується поняття «криміналістична техніка», «оперативна техніка». Поряд із цим, «криміналістична техніка» – це не лише сукупність приладів та обладнання, пристосувань і матеріалів, але й система теоретичних концепцій, рекомендацій, методик, щодо найбільш ефективного використання засобів для збирання й дослідження доказів у криміналістичному провадженні, тобто, це окремий розділ криміналістики.

Таким чином, криміналістична техніка, з одного боку, являє собою сукупність технічних засобів, а з іншого – розділ науки криміналістики. Таке подвійне розуміння зберігається донині і є найбільш обґрунтованим.

Термін «криміналістична техніка» вживається у двох значеннях:

як розділ криміналістики;

як сукупність приладів, апаратів, інструментів, матеріалів, що застосовуються з метою вирішення криміналістичних завдань.

Криміналістична техніка – це розділ криміналістики, який виник у результаті впровадження досягнень природничо-технічних наук у практику боротьби зі злочинністю. Методи фізики, хімії, біології, медицини та інших галузей знань пристосовувалися для виявлення слідів злочину та отримання інформації з метою розслідування злочинів. Кримінальна, або поліцейська, техніка в XIX ст. заклала підґрунтя сучасної криміналістики.

В даний час криміналістична техніка – це один з розділів криміналістики, в якому дається система наукових положень і заснованих на них технічних (у широкому значенні) засобів, прийомів і методів, призначених для збирання і дослідження доказової інформації, що сприятиме ефективності розслідування кримінальних правопорушень.

Як розділ науки криміналістична техніка включає власне технічні засоби і техніко-криміналістичні прийоми. Останні являють собою систему операцій і правил роботи з технічними засобами.

Як розділ криміналістики, вона складається з елементів, що утворюють власну систему, до якої входять:

загальні положення, що включають систему і завдання криміналістичної техніки, елементи окремих криміналістичних теорій і вчень (наприклад, про механізм слідоутворення тощо), загальну характеристику техніко-криміналістичних засобів, правові підстави їх застосування;

криміналістична фотографія, відеозапис;

габітоскопія (криміналістичне дослідження ознак зовнішності людини);

трасологія (криміналістичне дослідження слідів);

криміналістичне дослідження зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і слідів їх застосування;

криміналістичне дослідження документів, до якого входять:

а) судове почеркознавство;

б) судове авторознавство;

в) техніко-криміналістичне дослідження документів;

криміналістична фоноскопія (встановлення людини за голосом);

криміналістична одорологія (дослідження запахових слідів людини);

криміналістичне дослідження речовин, матеріалів і виробів;

криміналістична реєстрація.

У другому значенні криміналістична техніка – це сукупність (система) спеціальних засобів і методів (у тому числі суспільно-наукових), які застосовують для виявлення, фіксації, дослідження, оцінювання та використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень.

Криміналістична техніка використовує як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Причому сучасні засоби і методи цього розділу ґрунтуються на новітніх досягненнях не тільки криміналістичної науки, але й хімії, фізики, біології, математики, інформатики і кібернетики, а також інших природничих

Завдання, що вирішуються із застосуванням техніко-криміналістичних засобів і методів, можна поділити на такі основні групи:

виявлення, фіксація, вилучення різних слідів та інших об'єктів;

нагромадження, обробка й використання криміналістично значимої інформації, що міститься в слідах злочинів (криміналістичні обліки, колекції і картотеки);

попереднє й експертне дослідження різних об'єктів, у тому числі речових доказів;

наукова організація праці слідчих, експертів, суддів.

Криміналістична техніка розвивається в трьох основних напрямках: оперативно-слідча, науково-дослідна, профілактична. Найскладнішим напрямом є розвиток науково-дослідної техніки, яка застосовується, в основному, в лабораторних умовах висококваліфікованими спеціалістами. До науково-дослідної техніки відноситься різноманітне обладнання та апаратура, які дозволяють здійснювати дослідження в рентгенівських променях, застосовувати радіоактивні ізотопи, проводити люмінесцентний чи спектральний аналіз та ін.

Суб'єктами застосування криміналістичної техніки в процесі розслідування злочинів є не будь-які учасники процесу, а лише уповноважені на це особи: слідчі, спеціалісти (при провадженні слідчих (розшукових) дій, – працівники експертно-криміналістичних установ (при проведенні експертиз причому як у кримінальному, так і в цивільному, арбітражному процесі, а також в адміністративному провадженні), оперативні співробітники (при проведенні оперативно-слідчих заходів).

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5.

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII.

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

3. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

4. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 12 груд. 2011 р. № 3505/5.

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11>

5. Інструкція про порядок проведення судових експертиз та експертних досліджень паспортних документів Головним експертно-криміналістичним центром Державної прикордонної служби України : Затверджено наказом МВС України від 18 листоп. 2013 р. № 1109.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

Основна література

1. Галаган В. І., Козак О. В. Процесуальний порядок і тактика отримання зразків для експертизи у кримінальному провадженні України : монографія. Краматорськ : ТОВ «Каштан», 2015. 223 с.

2. Іщенко А. В., Будзієвський М. Ю., Красюк І. П. Поняття й система методів техніко-криміналістичного дослідження документів : навч. посіб. Київ, 2011. 97 с.

3. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ : Ін Юре, 2016. 640 с.

4. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. Київ : ЦУЛ, 2015. 544 с.

5. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська.

2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

6. Когутич І. І., Нор В. Т. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ : наук.-практ посіб. Львів, Київ : Тріада плюс, Алерта, 2011. 426 с.

Додаткова література

1. Бондар В. С. Проблеми теорії та практики застосування спеціальних криміналістичних знань у розслідуванні квартирних крадіжок : монографія / В. С. Бондар, М. Я. Сегай. Луганськ, 2011. 311 с.

2. Голубов А. Є. Окремі питання статусу спеціаліста у кримінальному провадженні та форм використання ним спеціальних знань. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 28 трав. 2021 р.). Харків: НДІ ППСН, 2021. 106 с. (С. 21-22).

3. Досвід країн Європейського Союзу щодо виявлення та розслідування відмивання злочинних доходів із використанням цифрової валюти (криптовалюти) : метод. рекомендації / С. С. Чернявський, В. В. Тацієнко, А. П. Запотоцький, Ю. М. Лагодзінська. Київ, 2017. 84 с.

4. Експертизи у судочинстві України : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори ; наук. ред. В. А. Колесник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 504 с.

5. Степанюк Р. Л. Судова інженерно-автотехнічна експертиза: поняття та об'єкти дослідження. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. до сторіччя із дня народження професора М В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.). Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 356 с. (С. 198-199).

Тема 3. Криміналістична фотографія, відео- та звукозапис.

Лекція

Поняття, значення та система криміналістичної фотографії, відео- та звукозапису. Методи криміналістичної фотографії (фіксуючі, дослідні). Слідча фотографія. Її поняття, значення, методи фіксуючої фотографії, які використовуються при цьому (панорамна, вимірювальна, репродукційна). Фотографування під час проведення окремих слідчих дій (сигналетичне фотографування тощо). Експертна (дослідна) фотографія. Фотографування в невидимих зонах світлового спектру, мікрофотографування. Застосування відео- та звукозапису в криміналістичній діяльності. Специфіка відеозапису, можливості та методи його застосування під час проведення слідчих дій. Мета та прийоми звукозапису в слідчій роботі. Процесуально-криміналістичне оформлення застосування криміналістичної фотографії, відео- та звукозапису.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття, значення та система криміналістичної фотографії, відео- та звукозапису.
2. Методи криміналістичної фотографії (фіксуючі, дослідні).
3. Слідча фотографія. Її поняття, значення, методи фіксуючої фотографії, які використовуються при цьому (панорамна, вимірювальна, репродукційна).
4. Фотографування під час проведення окремих слідчих дій (сигналетичне фотографування; фотографування місця події, трупів, окремих слідів та предметів, фотографування під час проведення слідчого експерименту, проведення обшуку, пред'явлення для впізнання і під час відтворення обстановки та обставин події злочину).
5. Методи зазначених видів фотографування.

Практичне завдання

Провести фотографування одного з об'єктів: майданчик перед будівлею університету, хол Гуманітарного корпусу університету, будь-якої аудиторії,

такими прийомами криміналістичної фотозйомки: орієнтуюча, оглядова, вузлова, детальна. Використовувати функцію в телефоні «панорамна фотозйомка» забороняється. Фотографії зберегти зручним способом для перевірки та аналізу під час проведення заняття.

Методичні вказівки

Дослідите поняття криміналістичної фотографії та відеозйомки у розслідуванні правопорушень. З'ясуйте їхню роль у документуванні злочинних подій та зборі доказів. Розберіть основні терміни та поняття, пов'язані з цією темою.

Розгляньте основні принципи та техніки криміналістичної фотографії. Розберіть, як правильно фотографувати місце злочину, докази та сліди. Вивчіть правила обробки та зберігання криміналістичних фотографій.

Ознайомтеся з основними аспектами криміналістичної відеозйомки. Вивчіть їхнє застосування для документування дій підозрюваних, збору доказів та відтворення механізму правопорушення. Дослідите важливість правильного використання камер та обладнання для отримання надійних результатів.

Навчіться аналізувати та обробляти отримані криміналістичні фотографії та відеозаписи. Проаналізуйте програми та інструменти, що використовуються для покращення якості та збільшення інформативності зображень.

Обговоріть з однокурсниками правові аспекти та етичні питання, пов'язані з криміналістичною фотографією та відеозйомкою. Зверніть увагу на обов'язки та відповідальність криміналістів у використанні засобів візуального документування.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Криміналістична фотографія — це галузь криміналістичної техніки, яка

являє собою систему наукових положень і заснованих на них фотографічних методів, прийомів і засобів, що використовуються для виявлення, фіксації, дослідження й демонстрації об'єктів, які містять доказову інформацію під час розслідування і попередження кримінальних правопорушень.

Основними завданнями криміналістичної фотографії є: – забезпечення технічними засобами, прийомами і методами збирання та дослідження доказів; – розробка нових та удосконалення існуючих фотографічних засобів, прийомів і методів виявлення, збирання та дослідження доказів; – збільшення наочності і безпосередності сприйняття фактів; – збереження для подальшого сприйняття обстановки події; – виявлення невидимих і слабовидимих слідів і ознак; – виконання превентивних і виховних функцій.

Система криміналістичної фотографії складається з двох частин: – судово-оперативна (фіксує); – судово-експертна (дослідницька).

Судово-оперативна (фіксує) фотографія — це система наукових положень, видів і методів зйомки, що застосовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів для фіксації обстановки, слідів та інших об'єктів матеріального світу, такими як вони спостерігаються на момент фотозйомки. Типовими об'єктами судово-оперативної фотографії є: сліди, що несуть інформацію про подію кримінального правопорушення та особу злочинця; обстановка на місці вчинення кримінального правопорушення чи виявлення його слідів; загальний вигляд, ознаки і властивості знарядь злочинного посягання та предметів, що перебувають у причинному зв'язку з ним; ознаки зовнішності людини для її впізнання, розшуку і реєстрації; слідчі (розшукові) дії.

Судово-експертна (дослідницька) фотографія — це система спеціальних методів, прийомів і засобів зйомки, що використовуються для виявлення й фіксації невидимих або слабовидимих об'єктів та їх ознак у процесі проведення експертиз. За допомогою засобів і методів дослідницької фотографії стає можливим виявити слабопомітні і невидимі ознаки криміналістичних об'єктів, їх розходження за кольором та яскравістю,

механізм утворення мікронашарувань. Типовими об'єктами судово-експертної фотографії є приховані, неочевидні властивості й ознаки слідів і речових доказів (наприклад, мікротраси на гільзі, деталі почерку, штрихи попередньої підготовки при виконанні підробленого підпису тощо).

Під час проведення слідчих (розшукових) дій використовують наступні прийоми судово-оперативної фотографії: Орієнтуюча зйомка — це фотографування місця проведення слідчої (розшукової) дії на фоні оточуючої його обстановки. Метою такого фотографування є фіксація зовнішньої по відношенню до місця події обстановки, яка дає уявлення про місце проведення слідчої (розшукової) дії. Оглядова зйомка — фотографування безпосередньо місця проведення слідчої (розшукової) дії, тобто частини місцевості (приміщення), на якій відбувалася розслідувана подія і залишилися сліди, що містять в собі інформацію про цю подію. Вузлова зйомка — фотографування групи предметів, окремого предмету або частини території, що містять в собі матеріальні сліди події, яка сталася. Вузлові знімки фіксують важливі фрагменти обстановки місця події. Детальна зйомка — фотографування окремого об'єкту з метою фіксації його форми, стану, структури, деталей та особливостей. Детальну зйомку проводять масштабним методом з відстані, яку обирають так, щоб об'єкт зйомки займав всю площу кадру з невеликими берегами довкола, при цьому, якщо він має невеликі розміри, використовується метод макрозйомки.

Розрізняють наступні методи судово-оперативної (фіксуючої) фотографії: Панорамна фотозйомка полягає в тому, що об'єкт фотографують частинами так, щоб кожний наступний кадр був продовженням попереднього. Залежно від об'єктів, що фотографують, панорамна зйомка може бути виконана способом лінійної, кругової або ярусної панорами. Впізнавальна (сигналетична) фотозйомка застосовується для фіксації зовнішності людей, з метою використання їх знімків у криміналістичному обліку, під час розшуку та ідентифікації, а також невпізнаних трупів для їх обліку та встановлення особи загиблого. Вимірювальна (масштабна) зйомка призначена для одержання фотознімків, за якими можна визначити розміри сфотографованих

об'єктів і відстані між ними (об'єкт знімається разом з масштабною лінійкою). Стереоскопічна зйомка — це метод одержання знімків, який дозволяє сприймати об'єм сфотографованих предметів. Макрозйомка — метод одержання зображень дрібних об'єктів у натуральну величину або зі збільшенням без використання мікроскопа. Телезйомка — це метод одержання зображення віддалених об'єктів у потрібному масштабі із застосуванням телеоб'єктивів, конструкція яких дозволяє наблизити об'єкт зйомки і одержувати зображення в більшому масштабі ніж звичайних об'єктивів. Репродукційна фотозйомка — це метод фіксації площинних об'єктів. Він застосовується для відтворення фотографічним способом плоских оригіналів (текстів, фотознімків, креслень, схем, малюнків та ін.).

Відеозапис використовується в тих випадках, коли необхідно зафіксувати певні факти, динамічну картину події, взаємозв'язок тих чи інших предметів і слідів, складну обстановку місця події. Відеозапис не підміняє фотографію, а доповнює її, дозволяє фіксувати об'єкти не тільки в статиці, а й у динаміці. Відеозапис у розслідуванні кримінальних правопорушень має такі переваги: 1) можлива фіксація як звукової, так і візуальної інформації, а також емоційного стану зображених осіб; 2) дозволяє візуально контролювати якість запису; 3) забезпечує фіксацію події або явища у динаміці (розвитку); 4) не потребує лабораторного опрацювання відзнятого матеріалу; 5) перегляд відеозапису значно полегшує сприйняття відповідної інформації, створює ефект присутності на реальному місці події.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
2. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. Верховна Рада України.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

3. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України : Затверджена наказом МВС України від 10.07.2017 р. № 580.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-17#Text>.

4. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України : Затверджена наказом МВС України від 10.09.2009 р. № 390. Верховна Рада України.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>.

Основна література

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.

2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 328 с.

3. Криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів : монографія / за ред. В. В. Тіщенко. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2018. 430 с.

4. Криміналістична техніка. Книга друга : навч. посіб. / А. В. Кофанов, В. В. Арешонков, П. Д. Біленчук, О. Г. Волошин та ін. Київ, 2009. 416 с.

5. Криміналістична фотографія та відеозапис (основи методики викладання) : навч.-метод. посіб. / С. Л. Ларін, М. В. Салтевський, Л. М. Довгий, О. В. Одерій. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2007. 456 с.

6. Криміналістична фотографія : навч. посіб. / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський. Київ, 2006. 389 с.

Додаткова література

1. Аналогова і електронна фотографія : історіографія, характеристика, порівняльний аналіз, сфери застосування в юриспруденції : навч. посіб. / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, А. І. Терешкевич ; за ред. П. Д.

Біленчука. Київ : Українська Академія підприємництва, 2009. 40 с.

2. Кобилянський О. Л. Словник термінів з цифрової фотографії. Київ : 2009. 60 с.

3. Участь спеціаліста в огляді місця події : довідник. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 128 с.

4. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій : навчальний посіб. / Є. Ю. Свобода, А. В. Кофанов, А. В. Самодін та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 432 с.

5. Фотографічна фіксація перебігу та результатів слідчих (розшукових) дій : методичні рекомендації / О. Л. Кобилянський, А. В. Кофанов. Київ : УкрДГРІ, 2012. 64 с.

6. Черниченко І. В. Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України : теорія і практика : монографія / за ред. О. П. Кучинської. Київ : Алерта, 2015. 272 с.

Тема 4. Криміналістичне дослідження слідів.

Лекція

Поняття та види слідів в криміналістиці. Система криміналістичного слідознавства. Класифікація об'єктів слідоутворення. Класифікація слідів залежно від основних об'єктів слідоутворення, від механізму та характеру слідоутворення. Механізм утворення слідів-відображень зовнішньої будови об'єктів. Сліди рук, структура, морфологічні особливості та властивості. Папілярні узорі, їх типи та види. Виявлення, фіксація та вилучення слідів рук. Сліди зубів та інших частин тіла людини, їх властивості, виявлення та фіксація. Сліди знарядь, інструментів та виробничих механізмів, їх класифікація, виявлення, фіксація та вилучення. Сліди транспортних засобів. Трасологічні експертні дослідження, їх види, порядок призначення, основні методи дослідження та питання, які можна розв'язати.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття та види слідів в криміналістиці. Система криміналістичного слідознавства.
2. Поняття, суть та значення криміналістичного дослідження слідів. Трасологія та слідознавство. Сліди в широкому та в вузькому розумінні. Механізм утворення слідів.
3. Класифікація об'єктів слідоутворення.
4. Сліди рук, структура, морфологічні особливості та властивості. Папілярні узорі, їх типи та види. Виявлення, фіксація та вилучення слідів рук. Основні види ідентифікації людини по слідам рук.
5. Сліди ніг людини. Сліди лап тварин. Доріжка слідів ніг.
6. Механоскопія: поняття, класифікація слідів та правила фіксації.
7. Автотранспортна трасологія. Порядок роботи зі слідами транспортних засобів на місці події.

Практичне завдання

Проаналізуйте надані відбитки пальців та визначте тип папілярних ліній.
Верхній ряд – права рука. Нижній ряд – ліва рука.

Методичні вказівки

Проаналізуйте поняття криміналістичного вчення про сліди людини, слідів злому та слідів транспорту у розслідуванні правопорушень. Вивчіть основні терміни та поняття, пов'язані з цією темою, а також роль слідів у виявленні й розкритті правопорушення.

Ознайомтесь з різновидами слідів, які можуть залишати люди на місці правопорушення. Розкажіть про особливості збирання, документування та аналізу таких слідів, як відбитки пальців, сліди взуття, сліди зубів, крові тощо.

Розгляньте особливості слідів, які можуть виникати при зломі та проникненні на місце правопорушення. Навчіться визначати та документувати такі сліди, такі як пошкодження дверей, вікон, замків тощо.

Розберіть важливість вивчення слідів, що залишають транспортні засоби на місці правопорушення, такі як автомобілі, вантажівки, причепа. Вчіться аналізувати та документувати такі сліди для встановлення транспортних засобів, які могли бути використані правопорушниками.

Обговоріть з однокурсниками правові аспекти та етичні питання, пов'язані зі збором, зберіганням та використанням слідів у судовому процесі. Поясніть їхню важливість для забезпечення надійних та достовірних доказів у кримінальних провадженнях.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Криміналістична фотографія – це галузь криміналістичної техніки, яка являє собою систему наукових положень та відповідних їм технічних засобів і методів зйомки й дослідження криміналістичних об'єктів з метою розкриття, розслідування та попередження правопорушень.

Під технічними засобами розуміють зйомочну апаратуру, проекційні установки, різноманітні приладдя, фотоматеріали для отримання зображень; під методами зйомки – сукупність рекомендацій та правил з використання цих засобів для отримання фотозображення, які відповідають головним принципам криміналістичної фотографії.

До принципів криміналістичної фотографії слід віднести: 1)

обов'язковість документальної фіксації факту фотозйомки та її умов. Фотознімки, оформлені в вигляді фототаблиць, є додатками до протоколів слідчих дій (огляду місця події, обшуку, слідчого експерименту тощо), висновку експерта. В науці існують думки, що фотографічний спосіб фіксації завдяки його перевагам має виступати як самостійне джерело доказів; 2) об'єктивність – фотознімок відображає дійсність реально, тобто в тому вигляді, в якому ми її бачимо, на відміну від малюнків, схем-креслень, зображення яких залежить від особливостей суб'єкта, що сприймає ті чи інші об'єкти; 3) швидкість фіксації окремих об'єктів, подій – сучасній фотоапаратурі достатньо 1/16000 секунди, щоб зафіксувати об'єкт, наприклад момент вильоту кулі зі ствола вогнепальної зброї, обличчя водія за кермом швидкісного автомобіля, момент вибуху вибухового пристрою тощо. Обробка фотозображень до отримання готової фотокартки займає приблизно 2-3 хвилини; 4) повнота – фотозйомка з достатньою повнотою може відтворити всі деталі місця події.

Іноді при розслідуванні доказове значення того чи іншого документа виявляється пізніше, коли обстановку місця події вже порушено, необхідні предмети загублено або розташовано в інших місцях. У таких випадках відтворити обстановку за допомогою фотографії значно простіше. Фотознімки широко використовуються при розшуку безвісті зниклих, невпізнаних трупів, злочинців, які переховуються від правосуддя, для ведення криміналістичних обліків тощо.

Фотографічні методи дослідження криміналістичних фотознімків, які використовуються в експертній практиці, мають велике значення для ілюстрації досліджень. Фотоматеріали здатні сприймати такі деталі об'єктів дослідження, які не помітні неозброєним оком. Це закреслені, залиті записи підчистки, дописки в документах, мікросліди, мікротраси на знаряддях зламу, кулі, гільзах, конфігурація папілярних ліній та пор при дактилоскопічному дослідженні. Фототаблиці, які є додатками до висновку експерта, більш наочно демонструють докази, виявлені експертом при дослідженні, і тому мають велике значення для процесу доказування як при розслідуванні

кримінального провадження, так і при його судовому розгляді. Криміналістична фотографія має значення й у попередженні злочину. В багатьох країнах на автошляхах встановлено фотокамери, які фіксують номери автомобілів, що перевищують швидкість. На об'єктах охорони теж встановлюють камери для фіксації злочинців, які намагаються вчинити протиправні дії. Для попередження ДТП у відділеннях Національної поліції встановлюють стенди з зображенням наслідків порушення правил дорожнього руху.

Залежно від вирішуваних завдань та об'єктів зйомки система криміналістичної фотографії складається з трьох частин, а саме: – слідча; – оперативна; – дослідницька (експертна). Слідча та оперативна фотографія – це система наукових положень, видів, методів і прийомів зйомки, які застосовуються при проведенні відповідно слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. У даному випадку треба дотримуватись певних правил. Фотознімки мають містити інформацію про дійсну форму, розміри та розташування предметів. Тому необхідно використовувати прийоми зйомки, за яких виключено можливості ускладнення об'єктів на знімках. Також необхідно, щоб знімки містили в собі якнайбільше інформації про події або об'єкти зйомки.

Слідчо-оперативна фотографія поділяється на види залежно від об'єктів зйомки при проведенні гласних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів. Вона застосовується при проведенні таких слідчих (розшукових) дій: огляд (у тому числі й місця події), обшук, слідчий експеримент, освідування, пред'явлення для впізнання, а також окремих негласних слідчих (розшукових) дій. При проведенні оперативно-розшукових заходів фотозйомка може застосовуватись відповідно до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” (ст. 8) для негласного виявлення та фіксації слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів й інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, а також візуального спостереження в громадських та інших місцях.

Об'єктами слідчо-оперативної фотографії можуть бути люди, обстановка місця події та злочину, трупи та їх частини, знаряддя вчинення злочину, хімічні та наркотичні речовини, різноманітні сліди, сліди відображення, знарядь зламу, транспортних засобів, документи тощо.

Судово-дослідницька або експертна, фотографія проводиться в лабораторних умовах, в основному під час судової експертизи. До судово-дослідницької фотографії поруч із загальними методами входять методи, що спеціально розроблені до цілей експертного дослідження. З їх допомогою не тільки виявляються, але і фіксуються ознаки, виявлені при використанні інших технічних засобів (наприклад, фотозйомка зображення, отриманого із застосуванням мікроскопа). Залежно від особливостей об'єкта дослідницька фотографія вирішує такі завдання: виявлення і дослідження деталей та ознак, які за своїми розмірами недоступні звичайному сприйняттю (наприклад, сліди на кулі, гільзі, сліди знаряддя злочину); виявлення та дослідження в об'єктах відмінностей, що недоступні звичайному сприйняттю (наприклад, аналіз підробки в документі, виявлення залитих або згаслих текстів, виявлення кіптяви пострілу).

Фотозйомка використовується при проведенні таких гласних слідчих (розшукових) дій: огляд (включаючи огляд місця події), обшук, пред'явлення для впізнання, освідчування, слідчий експеримент. Фотографування при проведенні кожної слідчої (розшукової) дії має свої особливості, обумовлені метою, процесуальним порядком і тактикою її проведення. Загальними рекомендаціями можна назвати послідовне та логічне відображення на фотознімках ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, криміналістичне і тактично правильне виконання знімків. Фотознімки наочно доповнюють опис всіх дій в протоколах, виступають як додатки до протоколів, допомагають учасникам кримінального процесу об'єктивно оцінювати докази на досудовому слідстві. 1. Фотозйомка при огляді місця події є найбільш розповсюдженим видом слідчо-оперативної фотографії. Огляд місця події (ОМП) – слідча (розшукова) дія, під час якої слідчий збирає інформацію про обставини події. Мета зйомки при ОМП – зафіксувати на знімках загальну

картину події злочину, розташування місця події стосовно оточуючої обстановки, зафіксувати сліди злочинця, предмети, які мають відношення до злочину, тощо.

При огляді місця події застосовують орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку. Орієнтуюча фотозйомка проводиться з метою фіксації місця події в цілому, разом з оточуючою обстановкою і нерухомими орієнтирами. На знімку має бути зображено: територія ділянки місцевості або споруди, оточуючі її будівлі, рельєф місцевості, шляхи підходу та під'їзду. Орієнтуючий знімок виконується з віддаленої точки в дрібному масштабі, таким чином щоб місце події було всередині кадру. Орієнтуючий знімок виконується або з використанням ширококутного об'єктива з друком одного знімка, або нормальним об'єктивом декількома знімками методом кругової чи лінійної панорами. Оглядова зйомка – фотографування самого місця події з мінімальним захопленням оточуючої обстановки. На знімках мають бути зображені предмети в початковому вигляді без зміни обстановки. Оглядова фотозйомка виконується ближче до об'єкта, ніж орієнтуюча і, як правило, з декількох сторін. На знімках повинні бути чітко зафіксовані об'єкти, які мають криміналістичне значення. Вузлова зйомка використовується для фіксації окремих, найбільш важливих ділянок й об'єктів на місці події. Вибір об'єкта зйомки проводиться з урахуванням характеру злочину. При вузловій зйомці важливо визначити межі знімка або декількох знімків таким чином, щоб орієнтувати вузол знятого предмета стосовно оглядового знімка. Вузлова зйомка виконується з відстані меншої, ніж оглядова. Детальна зйомка використовується для фіксації зовнішніх ознак окремих деталей, слідів злочинця, знарядь злочину, слідів рук, ніг, транспортних засобів, куль, гільз, знарядь зламу тощо. Детальні знімки робляться з найближчої відстані крупним планом і обов'язково методом вимірювальної фотозйомки.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

3. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

5. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : Затверджена наказом МВС України від 17.07.2017 р. № 591.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>

Основна література

1. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення органів кримінальної юстиції : монографія / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2017. 260 с.

2. Клименко Н. І. Загальна теорія судової експертології : монографія. Тернопіль : Вид-во «Крок», 2018. 262 с.

3. Криміналістика : підручник / Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, О. О. Подобний, В. В. Тіщенко та ін. ; за ред. В. В. Тіщенка. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2017. 556 с.

4. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг та ін. 2-е вид, перероб. і допов. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

5. Кобилянський О. Л., Кофанов А. В. Криміналістика : конспект лекцій. Київ : Держ. ун-т інфраструктури та технологій, Укр. ДГПІ, 2019. 380 с.

Додаткова література

1. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних

провадженнях : метод. рек. / М. В. Гребенюк, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. Г. Хахановський та ін. Київ, 2017. 76 с.

2. Даніель А. В. Використання можливостей електронних засобів масової інформації у розслідуванні кримінальних правопорушень. Київ : «Право». 2019. 192 с.

3. Кобзар С. І. Криміналістичне дослідження слідів рук людини (праксіологічний аспект) : монографія / С. І. Кобзар, М. Я. Сегай. Луганськ : РВВ Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 208 с.

4. Кузнєцов В. А. Особливості вибору та застосування методів виявлення слідів рук у «польових» умовах : метод. рекомендації. Київ, 2006. 19 с.

Тема 5. Криміналістичне дослідження зброї та слідів її застосування.

Лекція

Поняття криміналістичної балістики, її наукові основи. Об'єкти балістики. Вогнепальна зброя, її криміналістичне поняття та класифікація. Механізм утворення слідів на гільзі та снаряді (кулі, дробі, картечі) під час заряджання зброї та пострілу. Огляд та попереднє дослідження вогнепальної зброї, патронів та їх елементів, зіпсованих перешкод, слідів пострілу, засоби їх виявлення, зберігання, фіксації та вилучення. Підготовка матеріалів та призначення криміналістичної балістичної експертизи, питання, які можна розв'язати. Основи методики балістичних експертних досліджень.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття криміналістичної балістики, її наукові основи. Її місце в системі даної галузі досліджень, значення в слідчій, експертній та судовій

практиці.

2. Об'єкти балістики. Вогнепальна зброя, її криміналістичне поняття та класифікація.

3. Механізм утворення слідів на гільзі та снаряді (кулі, дробі, картечі) під час заряджання зброї та пострілу.

4. Обставини, які необхідно з'ясувати та можливості дослідження.

5. Підготовка матеріалів та призначення криміналістичної балістичної експертизи.

6. Основи методики балістичних експертних досліджень.

Практичне завдання

Об'єднавшись в умовну слідчо-оперативну групу, проведіть огляд знайденої вогнепальної зброї, набоїв, шроту (надається викладачем). Скласти протокол огляду. Провести фотографування криміналістичними прийомами та методами. Відпрацюйте навички пакування об'єктів криміналістичної балістики. Складіть перелік питань, які доцільно поставити перед експертом при проведенні балістичної експертизи.

Методичні вказівки

Вивчить, що таке криміналістична балістика і яку роль вона відіграє у розслідуванні правопорушень. Проаналізуйте основні терміни та поняття, пов'язані з цією темою, такі як балістична експертиза, зброя, набої, їх частини, сліди пострілу тощо.

Ознайомтесь з частинами балістики, такими як зовнішня балістика, внутрішня балістика (судово-медична сфера балістики). З'ясуйте їхню роль та область застосування в розслідуванні різних видів правопорушень.

Навчіться розпізнавати та класифікувати різні типи зброї та боєприпасів. Проаналізуйте особливості різних типів вогнепальної зброї, механізм її дії, а також інші види зброї. Опишіть, як проводиться аналіз слідів та доказів на

місці правопорушення, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Визначте особливості слідів куль, гільз та інших елементів, що залишаються після вогневої дії.

Опрацюйте джерела про сучасні технології та інструменти, що використовуються в балістиці. Поясніть важливість наукового підходу та застосування спеціальних програм для аналізу даних.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Судова балістика – це підгалузь криміналістичного зброєзнавства, що вивчає стрілецьку вогнепальну зброю, патрони до неї, їх складові частини та елементи, сліди їх дії, а також закономірності відображення та отримання інформації про такі об'єкти, та розробляє на цій основі прийоми, методи і засоби збирання та дослідження вогнепальної зброї, патронів і слідів їх дії з метою розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Об'єктами судової балістики, а отже, і джерелами криміналістичної інформації є:

стрілецька вогнепальна зброя, її частини, деталі та приналежності до неї; пристрої, конструктивно схожі з вогнепальною зброєю (ракетниці, стартові, будівельно-монтажні пістолети, зброя для підводного полювання, газові та пневматичні пістолети і револьвери тощо);

патрони та їх елементи в тому числі зі слідами вогнепальної зброї: гільзи, капсулі, металевий елемент, клейтухи контейнери, кулі, шріт, картеч тощо;

матеріали, інструменти та інші засоби (креслення, записи) для виготовлення зброї або патронів і їх спорядження;

предмети зі слідами дії вогнепальної зброї – вогнепальні ушкодження та відкладення продуктів пострілу на перепонах від зброї, з якої здійснено постріл.

Вогнепальна зброя – спеціально виготовлені пристрої, конструктивно призначені та придатні для ураження цілі на відстані снарядом (куля, шрот, картеч), що одержує направлений рух у стволі за рахунок енергії згоряння

порохового чи іншого заряду, які не мають прямого господарсько-побутового, виробничого, спеціального призначення.

Належність об'єкта до вогнепальної зброї визначається за наявністю в нього сукупності загальних криміналістичних ознак.

Першою криміналістичною ознакою є призначення для ураження цілей, при відсутності прямого господарсько-побутового, виробничого, спеціального призначення.

До основних конструктивних ознак відноситься наявність: ствола, пристрою запирання каналу ствола (який може бути конструктивно не відокремленим елементом конструкції ствола) та пристрою запалення металюого заряду. Їх наявність чи відсутність у об'єкта є визначальним чинником при вирішенні питання про належність його до вогнепальної зброї.

До додаткових конструктивних ознак відноситься наявність спускового, ударного механізмів, прицільного пристрою, пристрою для утримання й керування та ряду інших механізмів, пристроїв і вузлів, що підвищують ефективність застосування вогнепальної зброї, а також указують на її призначення.

Другою криміналістичною ознакою є придатність для ураження цілей, яка визначається за наявністю у об'єкта:

конструктивної можливості проведення пострілів із забезпеченням снарядом енергетичних характеристик, достатніх для ураження цілі;

надійності конструкції, тобто придатності для неодноразового проведення пострілів без руйнування (ушкодження) об'єкта.

Стрілецька вогнепальна зброя класифікується за різними критеріями.

За цільовим призначенням вона поділяється на бойову (призначена для ураження людини, техніки й споруд в ході бойових дій, спеціальних операцій тощо), мисливську (призначена для ураження тварин і птахів у процесі промислового чи аматорського полювання) і спортивну (призначена для ураження цілей у ході спортивних тренувань і змагань).

За суб'єктами призначення вогнепальна зброя може бути військова, поліцейська, цивільна, кримінальна.

За способом виготовлення: промислового виробництва; кустарного виробництва; перероблена саморобним способом; виготовлена шляхом переробки саморобним способом виробів, що не були вогнепальною зброєю; саморобна вогнепальна зброя.

За особливостями конструкції, способом керування та утримання: стандартних видів (зброя історично сформованих стандартних видів зброї, що мають певні конструктивні, розмірні, балістичні та інші характеристики, які дозволяють виділити їх у самостійні групи й обумовлюють специфіку їх призначення й застосування; це, наприклад, пістолет, револьвер, рушниця, гвинтівка тощо), нестандартна (зброя, що не відповідає зброї стандартних видів за деякими показниками, наприклад, обрізи рушниць, гвинтівок тощо); атипова (зброя, що не відповідає зброї стандартних видів за всіма основними показниками).

За будовою каналу ствола (стволів) вогнепальна зброя буває нарізною, гладкоствольною та комбінованою (гладкоствольно-нарізною).

За довжиною ствола зброю поділяють на короткоствольну, середньоствольну і довгоствольну. Із стандартних видів до короткоствольної зазвичай відносять пістолети і револьвери, до середньоствольної – пістолет-кулемети та автомати (штурмові гвинтівки), до довгоствольної – карабіни, гвинтівки тощо.

За калібром вогнепальна зброя поділяється на малокаліберну (нарізна зброя – до 6,5 мм; гладкоствольна зброя – 24 калібр і менше (28, 32), середньокаліберну (нарізна зброя – від 6,5 мм до 9 мм; гладкоствольна зброя – 20-12 калібр) та крупнокаліберну (нарізна зброя – більше 9 мм; гладкоствольна зброя – 10 калібр і більше (8, 4).

За ступенем автоматизації вогнепальна стрілецька зброя поділяється на неавтоматичну (перезаряджання такої зброї проводиться вручну), напівавтоматичну або самозарядну (в якій подача патрона в канал ствола після пострілу здійснюється автоматично, проте для здійснення кожного наступного пострілу потрібно кожен раз натискати на спусковий гачок) та автоматичну (автоматичне перезаряджання зброї).

За кількістю споряджених патронів – на однозарядну (в якій після кожного пострілу треба вручну вклати новий патрон в патронник) та багатозарядну (в ній наявний вузол для подачі патронів в канал ствола, що зберігаються в спеціальних пристроях і пристосуваннях (магазин, барабан, стрічка, касета).

За кількістю стволів вогнепальна зброя поділяється – на одноствольну та багатоствольну.

За особливостями конструкції – пістолети, револьвери, рушниці, гвинтівки, пістолет-кулемети, автомати, кулемети.

Існують багато інших критеріїв класифікації вогнепальної зброї, наприклад, за способом зарядження (дульнозарядна, казнозарядна), за способом запалювання заряду (центрального бою, кільцевого запалювання, бокового бою) тощо.

Важливим елементом характеристики вогнепальної зброї є бойові припаси (патрони стрілецької зброї) – це пристрої одноразового використання, які призначені для проведення пострілу з вогнепальної зброї й складаються з гільзи, снаряду, метального заряду й запалюючого заряду (капсуля).

Основними ознаками боєприпасів є: їх призначення для проведення пострілів, наявність усіх складових частин, надання снаряду достатньої для ураження кінетичної енергії, одноразове використання.

У сучасній стрілецькій зброї застосовуються винятково унітарні патрони, що об'єднують кулю, пороховий (бойовий) заряд і капсуль в одній оболонці – гільзі.

Існують наступні класифікації боєприпасів: за цільовим призначенням – бойові, мисливські й спортивні; за способом виготовлення – промислового виробництва; боєприпаси, пристосовані для стрільби з позаштатної для них зброї; саморобні боєприпаси; боєприпаси, перероблені саморобним способом; боєприпаси, споряджені саморобним способом; за розміщенням ініціюючого складу – шпилькові, кільцевого запалення, центрального запалення; за видами зброї у якій вони використовуються – пістолетні, револьверні, проміжні, гвинтівкові, кулеметні, рушничні та спеціальні; за видами каналу ствола зброї

у якій вони використовуються – до нарізної, до гладкоствольної, до комбінованої; за видом снаряда – кульові, картечні, шротові, з комбінованим снарядом.

Боєприпаси можуть поділятися також за багатьма іншими критеріями, наприклад, за калібром (малокаліберні, середнього калібру, великого калібру), відношенням до зброї у якій вони використовуються (штатні, нештатні), конструкцією (унітарні, не унітарні, безгільзові) тощо.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
5. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : Затверджена наказом МВС України від 17.07.2017 р. № 591.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>.
6. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України : Затверджена наказом МВС України від 10.07.2017 р. № 580.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-17#Text>.
7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : Затверджена наказом Міністерства юстиції України

від 08.10.1998 р. № 53/5.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

Основна література

1. Глосарій балістичних, вибухотехнічних та тактико-технічних термінів (з метою використання при виявленні, фіксації та вилученні криміналістично значимої інформації в умовах антитерористичної операції) : спеціалізований словник / С. В. Албул, Д. С. Афонін. Одеса : ОДУВС, 2017. 83 с.

2. Кобилянський О. Л., Кофанов А. В. Криміналістика : конспект лекцій. Київ : Держ. ун-т інфраструктури та технологій, Укр. ДГРІ, 2019. 380 с.

3. Криміналістика : навчальний посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в 2-х частинах. Частина I : Вступ до курсу криміналістики. Криміналістична техніка / Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв. Київ : Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». 2017. 374 с.

4. Криміналістика : навчальний посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в двох частинах. Частина II : Криміналістична тактика. Методика розслідування / Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв. Київ : Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». 2017. 474 с.

Додаткова література

1. Балістика : криміналістичне вогнестрільне зброезнавство : підручник / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, В. Ф. Сулява ; за ред. проф. П. Д. Біленчука. Київ : Міжнародна агенція «VeeZone», 2003. 384 с.

2. Дії учасників слідчо-оперативної групи на місці події, пов'язаної з вибухом : метод. рекомендації / Я. В. Фурман, Ю. П. Приходько, М. В. Нечеснюк та ін. Київ, 2018. 44 с.

3. Королишин І. М., Савченко В. А. Опис речових доказів у протоколі огляду (вогнепальна та холодна зброя, боєприпаси. кулі, гільзи та сліди застосування вогнепальної зброї) : навч.-практ. посіб. Івано-Франківськ :

Львівський держ. ун-т внутр. справ. Прикарпатський юрид. ін-т., 2007. 73 с.

4. Нарізна мисливська та багатоцільова вогнепальна зброя, виготовлена на базі автомата Калашникова : судово-балістичний довідник / О. С. Соколов, О.В. Грищенко. Київ, 2017. 137 с.

5. Textbook of criminalistics / Hendryk Malevski, Valery Shepitko. Kharkiv : Apostille Publishing House, 2016. 488 p.

6. The basics of criminalistic : educational manual / Antoshchuk A., Myrovska A., Sakovskyi A. and others. Kyiv : FOP Maslakov, 2018. 82 p.

Змістовий модуль 2. Криміналістична тактика.

Методика розслідування кримінальних правопорушень.

Тема 6. Основи криміналістичної тактики.

Лекція

Криміналістична тактика як частина криміналістики: поняття, задачі, структура та зміст. Її зв'язок та співвідношення з криміналістичною технікою та криміналістичною методикою розслідування. Поняття слідчої тактики. Використання даних логіки, психології, науки управління, наукової організації праці та інших наук. Тактичні рекомендації (щодо застосування прийомів) та процесуальні норми, їх співвідношення. Тактичні комбінації. Проблема та критерії допустимості тактичних прийомів та їх комбінацій. Тактичні аспекти організації та планування окремих слідчих дій та тактичних операцій. Можливості та умови застосування тактичних прийомів під час судового розгляду справи.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Криміналістична тактика як частина криміналістики: поняття, задачі,

структура та зміст. Її зв'язок та співвідношення з криміналістичною технікою та криміналістичною методикою розслідування.

2. Поняття слідчої тактики.

3. Використання даних логіки, психології, науки управління, наукової організації праці та інших наук.

4. Поняття, зміст, структура та логіко-інформаційний зміст слідчої дії, тактичного прийому, тактичної операції.

5. Тактика слідчих дій та її співвідношення з процесуальним порядком їх провадження.

6. Тактичні рекомендації (щодо застосування прийомів) та процесуальні норми, їх співвідношення.

7. Тактичні комбінації.

Практичне завдання

Знайдіть в тексті статей Кримінального процесуального кодексу України «Огляд», «Огляд трупа», «Допит», «Обшук», «Слідчий експеримент» та інших слідчих (розшукових) дій за бажанням тактичні прийоми, складіть перелік. Використайте під час обговорення на практичному занятті про доцільність включення тактичних прийомів в нормативно-правовий акт.

Методичні вказівки

При вивченні теми варто почати з ознайомленням поняття криміналістичної тактики і яку роль вона відіграє у розслідуванні правопорушень. Законспектуйте основні терміни та поняття, пов'язані з цією темою, такі як тактика, тактичний прийом, рекомендація, комбінація, операція тощо.

Розгляньте особливості криміналістичної тактики за різними видами правопорушень, таких як вбивства, крадіжки, правопорушення проти майна тощо. Проаналізуйте, як варіюються підходи та методи розслідування залежно від характеру правопорушення.

Навчіться використовувати наукові методи та аналітичний підхід при аналізі кримінальних правопорушень. Підкресліть при цьому важливість збирання та аналізу доказів для прийняття обґрунтованих рішень у розслідуванні.

Розгляньте основні аспекти планування та координації роботи криміналістів під час розслідування правопорушень. Дослідіть основні аспекти організації співпраці між різними службами та спеціалістами для успішного розслідування.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Криміналістична тактика – інтелектуальне ядро криміналістики, її логіко-психологічна основа. Методи, засоби, прийоми тактики – надійний інструмент в руках суб'єктів правозастосовної діяльності.

Фактично зародження основ криміналістичної тактики, як і всіх криміналістичних знань, відбулося вже в період формування найдавніших держав: з'являються такі органи як поліція, суди й в'язниці, що нерозривно пов'язані з необхідністю створення засобів і методів їх діяльності, у тому числі й тих, що носять криміналістичний, у нинішньому розумінні, зміст.

У період формування криміналістики як самостійної галузі знання тактика розглядалась як частина поліцейської (криміналістичної) техніки. У працях вчених Австро-Угорщини і Німеччини Г. Гросса, А. Вейнгардта, Г. Шнейкерт, В. Штібера та інших відобразилися перші уявлення про криміналістичну тактику.

Серед зарубіжних праць, які мали значний вплив на подальший розвиток криміналістичної тактики, необхідно зазначити роботи Г. Гросса, в яких автор не тільки узагальнив досвід слідчої практики, а й запропонував використовувати розроблені, пристосовані ним і деякими попередниками методи до діяльності з розслідування злочинів.

Узагальненим є визначення криміналістичної тактики як розділу науки криміналістики, що включає систему наукових положень і розроблених на їх

основі практичних рекомендацій з організації та планування досудового розслідування і судового розгляду, визначення оптимальної лінії поведінки осіб, які здійснюють кримінальне провадження, прийомів проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на встановлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, збирання та оцінку доказів.

Таким чином, криміналістичну тактику можна охарактеризувати як:

- 1) складову частину науки криміналістики;
- 2) систему наукових положень;
- 3) сукупність рекомендацій.

У структурі криміналістичної тактики виділяють два підрозділи. Перший містить так звані загальні положення: поняття, система, завдання, джерела та принципи криміналістичної тактики; вчення про криміналістичну версію, організацію й планування розслідування; особливості здійснення взаємодії слідчого з іншими правоохоронними підрозділами, використання допомоги спеціалістів, громадськості у розслідуванні. Другий підрозділ включає положення щодо тактики проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій під час кримінального провадження, що охоплює весь тактичний комплекс можливого їх здійснення. Таке розуміння тактики та її структури поділяється більшістю науковців.

Щодо завдань криміналістичної тактики, слід зазначити, що вони формуються залежно від рівня розвитку науки криміналістики та потреб практичної діяльності. Виходячи із їх різноманітності та необхідності систематизації, завдання криміналістичної тактики слід розподілити на загальні, спеціальні та конкретні.

До загального завдання криміналістичної тактики відноситься сприяння досягненню завдань кримінального провадження щодо захисту особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень із використанням належних сил, засобів, методів та

прийомів криміналістичної тактики.

До спеціальних завдань можна віднести: розробка тактичних прийомів, тактичних комбінацій й тактичних операцій; удосконалення організаційно-тактичних основ досудового розслідування і судового розгляду; розробка і удосконалення криміналістичних засобів і методів попередження кримінальних правопорушень; вивчення й узагальнення передового досвіду слідчої, експертної та судової діяльності.

Загальні і спеціальні завдання реалізуються через вирішення конкретних завдань – динамічних, котрі наука вирішує на даному етапі виходячи з потреб практики. Наприклад: перегляд системи тактичних прийомів в умовах протидії сторін; розробка тактики нових слідчих (розшукових) дій; формування рекомендацій із використанням під час розслідування чиннику раптовості та ін.

До засобів криміналістичної тактики відносяться:

тактичний прийом – це найбільш раціональний спосіб дії чи найбільш доцільна лінія поведінки слідчого, іншого компетентного суб'єкта (прокурора, співробітника оперативного підрозділу, судді), у процесі збирання, дослідження, оцінки та використання доказової інформації;

криміналістична рекомендація – науково обґрунтована і апробована практикою порада, що стосується вибору і застосування криміналістичних засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки і використання доказової інформації;

тактика слідчої (розшукової) дії, яка охоплює весь типовий тактичний комплекс її можливої реалізації;

тактична комбінація – поєднання тактичних прийомів, інших криміналістичних засобів, прийомів і методів, що спрямовані на встановлення певних обставин у кримінальному провадженні або вирішення практичного завдання і зумовлені цією метою і слідчою ситуацією окремої слідчої (розшукової) дії;

тактична операція – комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, оперативних-розшукових, організаційних та інших

заходів, які проводяться за узгодженим планом та спрямовані на вирішення конкретного завдання під час розслідування.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>
5. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : Затверджена наказом МВС України від 01.11.2016 р. № 1145.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16#Text>
6. Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України : Затверджена наказом МВС України від 14.04.2016 р. № 296.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-16#Text>
7. Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України : Затверджене наказом МВС України від 06.07.2017 р. № 570.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>
8. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Затверджене наказом Офісу Генерального прокурора

Основна література

1. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.

2. Криміналістика : підручник / Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, О. О. Подобний, В. В. Тіщенко та ін. ; за ред. В. В. Тіщенка. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2017. 556 с.

3. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 328 с.

4. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, Г. С. Семаков. Київ : МАУП, 2007. 512 с.

5. Криміналістична тактика : навч. посіб. / за ред. М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої. Київ : Алерта, 2016. 244 с.

Додаткова література

1. Домашенко О. М. Тактичні помилки у слідчій діяльності : монографія. Харків : Вид. агенція «Апостиль», 2019. 168 с.

2. Документування результатів слідчої дії : методи фіксації доказової інформації : монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. Д. Скільська ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : ННПСК КНУВС, 2009. 96 с.

3. Калюга К. В. Мистецтво здобувати та використовувати інформацію щодо особи злочинця. Київ : Право. 2019. 256 с.

4. Максименко С. Д., Медведєв В. С. Юридична психологія : підручник. Київ : Вид. дім «Слово», 2018. 448 с.

5. Нарожна О. В. До питання планування початкового етапу розслідування пошкодження об'єктів культурної спадщини. *Право, економіка*

та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14-15 верес. 2018 р.) / ОНУ імені І. І. Мечникова ; відп. ред. І. А. Ломачинська, А. В. Смитюх. Одеса: Фенікс, 2018. 726 с. С. 675-679.

6. Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні : навч. наоч. посіб. у схемах і таблицях / О. А. Осауленко, А. В. Самодін, Г. М. Степанова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 140 с.

7. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика : системно-структурний аналіз : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 431 с.

Тема 7. Тактика слідчого огляду.

Лекція

Основні поняття, задачі та принципи слідчого огляду. Види слідчого огляду. Огляд місця події. Стадії огляду, їх зміст та задачі. Методи та тактичні прийоми огляду на кожній стадії. Негативні обставини. Інсценування: поняття, види, засоби. Поверхневий огляд трупу на місці його виявлення. Методи фіксації місцезнаходження і пози трупу та інших об'єктів. Особливості фіксації положення трупу, який висить в петлі. Фіксація ходу та результатів огляду. Протокол огляду. Види планів та схем і засоби їх креслення.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Основні поняття, задачі та принципи слідчого огляду. Види слідчого огляду.
2. Огляд місця події. Поняття, загальні та спеціальні задачі. Основні вимоги, які висуваються щодо огляду місця події.
3. Учасники огляду, їх роль в огляді. Доцільність участі в огляді

підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка.

4. Стадії огляду, їх зміст та задачі.

5. Методи та тактичні прийоми огляду на кожній стадії. Способи просторового охоплення місця події. Вибір початкової точки та направлення руху.

6. Методи (способи) пересування в процесі огляду. Об'єктивний та суб'єктивний методи. Вузловий метод.

7. Особливості використання під час огляду науково-технічних засобів та допомоги спеціалістів.

Практичне завдання

Провести огляд місця події на одній з вказаних локацій: аудиторія, майданчик перед корпусом університету, холл університету, своя кімната; заповнити протокол огляду місця події за власною фабулою; додати до протоколу додатки у вигляді план-схеми місця огляду та фототаблиці (орієнтуюча, оглядова, вузлова, детальна фотозйомка та відповідні методи).

Методичні вказівки

При вивченні теми проаналізуйте важливість та роль тактики слідчого огляду у розслідуванні правопорушення. Законспектуйте основні терміни та поняття, пов'язані з цією темою, такі як слідчий огляд, місце злочину, сліди тощо.

Розгляньте основні методи та прийоми проведення слідчого огляду місця злочину. З'ясуйте, як здійснюється збір та документування доказів, які можуть бути важливими для встановлення обставин злочину та винних осіб, як використовувати різне обладнання, що використовується під час слідчого огляду, таке як фотоапарати, відеокамери, мірні прилади, світлові та зберігаючі пристрої.

Проаналізуйте раптові ситуації, в яких слідчим доводиться швидко

приймати рішення та використовувати тактику слідчого огляду для збору доказів у непередбачуваних ситуаціях.

Приділіть увагу питанню важливості взаємодії з іншими службами та спеціалістами, такими як криміналістами, балістами, трасологами, судово-медичними експертами тощо, для успішного збору та аналізу доказів.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Огляд є слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться слідчим, прокурором та полягає у безпосередньому візуальному спостереженні й дослідженні певних територій, осіб, речей та документів, які були знаряддями вчинення кримінальних правопорушень, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, що можуть бути використані в кримінальному провадженні, з метою їх виявлення, фіксації та вилучення.

Процесуальний порядок проведення огляду закріплений статтями 237–239, 241 КПК України.

Сутність огляду полягає в тому, що слідчий за допомогою методів пізнання впевнюється в існуванні і характері фактів, які мають доказове значення. Разом з тим, під час проведення огляду, слідчий не тільки спостерігає, але й проводить різні вимірювання та обчислення, порівнює об'єкти, що спостерігає, як між собою, так і з іншими об'єктами та явищами, у визначених межах проводить експерименти з досліджуваними об'єктами і, нарешті, фіксує, шляхом обов'язкового опису в протоколі та за допомогою інших методів криміналістичної фіксації все те, що було виявлено. Результати сприйняття об'єктів, що оглядаються, необхідно обов'язково піддавати логічній обробці з метою встановлення їх зв'язку з розслідуваною подією та іншими фактичними даними.

Огляд місця події – це слідча (розшукова) дія, яка полягає в дослідженні матеріальної обстановки місця вчинення кримінального правопорушення шляхом безпосереднього особистого його сприйняття слідчим, прокурором, іншими учасниками огляду, з метою виявлення, фіксації та вилучення слідів

кримінального правопорушення й інших речових доказів, з'ясування механізму події та інших обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Проведення огляду місця події складається з декількох етапів:

- 1) підготовчого;
- 2) робочого;
- 3) заключного.

1. Підготовчий етап огляду місця події починається з моменту прийняття слідчим рішення про проведення огляду та умовно поділяється на дві окремі стадії: дії слідчого до виїзду на місце події та дії слідчого безпосередньо на місці події.

Дії слідчого до виїзду на місце події:

забезпечити охорону місця події до свого прибуття, тобто не допустити до нього сторонніх осіб і забезпечити збереження і недоторканність обстановки і слідів кримінального правопорушення;

вжити заходів до запобігання або ослаблення шкідливих наслідків кримінального правопорушення (наприклад, розпорядитися про посилення заходів для ліквідації пожежі);

забезпечити до моменту свого прибуття присутність поблизу від місця події осіб, які зможуть дати необхідну інформацію про подію (очевидців кримінального правопорушення);

визначити, яких спеціалістів варто залучити до участі в огляді, забезпечити їх прибуття;

внести пропозиції про склад слідчо-оперативної групи, що виїжджає на місце огляду;

перевірити готовність технічних засобів огляду.

Дії слідчого безпосередньо на місці події:

вжиття заходів для надання необхідної медичної допомоги потерпілим, якщо вона не була надана;

видалення з місця події всіх сторонніх осіб;

залучення, при необхідності, до участі в огляді понятих і остаточне

визначення кола інших учасників огляду. Інструктаж учасників огляду про їх права і обов'язки;

збирання шляхом опитування попередніх відомостей, які повинні бути враховані під час огляду, встановлення змін, що були внесені до місця події, ким і з якою метою;

проведення інших невідкладних дій і вжиття заходів, спрямованих на поліпшення умов огляду (забезпечення штучного освітлення й ін.).

Як на цьому так і на наступних етапах паралельно з оглядом здійснюються необхідні розшукові заходи, наприклад переслідування злочинця за «гарячими» слідами тощо.

2. Робочий етап огляду місця події складається з загального і детального огляду (статична та динамічна стадія огляду).

Загальний огляд (статична стадія) починається з наступних заходів: орієнтування на місці події; визначення кордонів огляду; вирішення питання про вихідну точку і спосіб огляду, тобто визначення його послідовності; вибору позиції для проведення орієнтуючої і оглядової фотозйомки.

Потім слідчий разом з іншими учасниками огляду з'ясовує, які об'єкти знаходяться на місці події, досліджує весь комплекс питань, що відносяться до його обстановки, визначає взаємне розташування і взаємозв'язок елементів цієї обстановки, вивчає їх зовнішній вигляд, стан і з максимально необхідними і можливими в даних умовах подробицями фіксує все виявлене за допомогою фотозйомки, складання схем, планів і креслень, а також необхідних заміток для майбутнього протоколу огляду.

Детальний огляд (динамічна стадія) складається з наступних дій:

об'єкти ретельно і детально оглядаються (з цією метою вони можуть зрушуватися з місця, перевертатися і т.п.);

приймаються всі доступні заходи до виявлення на місці події і окремих об'єктах слідів кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила;

вилучаються об'єкти зі слідами на них, копіюються сліди з тих об'єктів, що не можуть бути вилучені в натурі;

фіксуються негативні ознаки стану предметів;

перевіряються дані загального огляду;
проводиться вузлова і детальна фотозйомки.

Залежно від обстановки, яка обумовлює наявність та розташування слідової інформації, під час огляду слідчим застосовуються різні способи та засоби дослідження об'єктів, які у своїй сукупності утворюють специфічні методи огляду. Обов'язкового правила застосування того або іншого методу огляду не існує, і питання вирішується виходячи з конкретних обставин огляду:

Ексцентричний метод полягає в тому, що огляд ведеться по спіралі від центра місця події (під яким, зазвичай, розуміється найважливіший об'єкт (труп, зламаний сейф) або умовне місце) до його периферії (застосовується під час огляду ділянок місцевості).

Концентричний метод, при якому огляд здійснюється по спіралі від периферії до центра місця події (наприклад, під час огляду приміщень).

Фронтальний метод являє собою лінійний огляд площ від одного з кордонів, прийнятого за вихідний, до іншого (огляд ділянок на відкритій місцевості при необхідності дослідження значних територій).

Вузловий (квадратний) метод доцільно застосовувати в складних випадках розслідування, коли необхідно одержати за короткий час інформацію про найбільш суттєві обставини події, її характер. Під вузлом розуміють ту частину обстановки, на якій зосереджені найбільш важливі сліди та інші речові докази. Це може бути труп з навколишнім оточенням і слідами, місце проникнення до схованки, в квартиру, зламаний сейф.

Суцільний (об'єктивний) метод огляду характерний тим, що вивчається вся територія огляду.

Вибірковий (суб'єктивний) метод застосовуються для вивчення окремих ділянок, де, на думку слідчого, можна знайти фактичні дані про подію. Вивчаючи ці сліди, слідчий моделює дії підозрюваної особи на місці події і пересувається у тому ж напрямі, що й останній. У слідчій практиці застосовуються, як правило, одночасно об'єктивний та суб'єктивний методи дослідження слідів з метою встановлення дійсних обставин кримінального

правопорушення. Так, якщо місцевість оглядається відповідно до шляху руху злочинця, доцільним є використання допомоги кінолога і службової собаки. У таких випадках огляд проводиться на ділянках шириною до 30 метрів по обидві сторони руху службової собаки. Це пов'язано із відхиленням «повітряного» сліду під впливом вітру від справжнього маршруту людини і забезпечує виявлення предметів, від яких злочинець міг позбутися.

Під час проведення огляду місця події особливу увагу необхідно звертати на загальні криміналістичні рекомендації, що визначають найбільш поширені прийоми роботи зі слідами на місці події, розглянуті в окремих главах другого розділу даного підручника. Загальні правила виявлення, фіксації та вилучення об'єктів є спільними для всіх видів огляду.

3. Заключний етап огляду місця події. Закінчивши дослідження об'єктів на місці події, слідчий переходить до заключного етапу огляду:

закінчує складання протоколу огляду та необхідних планів, схем й креслень;

при необхідності робить дактилоскопіювання трупа і відправляє його в морг;

упаковує об'єкти, вилучені з місця події;

вживає заходів до збереження тих об'єктів, які вилучити неможливо або недоцільно;

вживає заходів по заявам, що надійшли від учасників огляду й інших осіб.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від

13.04.2012 р. № 4651-VI.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : Затверджена наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1339.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>

Основна література

1. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.

2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.

3. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 328 с.

4. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової. Харків: МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 384 с.

5. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України : навч. посіб. / В. І. Галаган, М. Й. Кулик, Н. С. Моргун, Ю. В. Терещенко. Київ, 2018. 112 с.

Додаткова література

1. Алексейчук В. І. Огляд місця події : тактика і психологія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2011. 164 с.

2. Бахін В. П., Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події (збір інформації про особу, що скоїла злочин) : науково-

практичні рекомендації. Донецьк : ДЮІ, 2005. 72 с.

3. Документування результатів огляду місця події : правові і криміналістичні основи фіксації доказової інформації : монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. Д. Скільська ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : ННПСК КНУВС, 2009. 88 с.

4. Королишин І. М., Савченко В. А. Опис речових доказів у протоколі огляду (вогнепальна та холодна зброя, боєприпаси. кулі, гільзи та сліди застосування вогнепальної зброї) : навч.-практ. посіб. Івано-Франківськ : Львівський держ. ун-т внутр. справ. Прикарпатський юрид. ін-т., 2007. 73с.

5. Криміналістичне документування огляду місця події : методи, засоби, технології: монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. Д. Скільська ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : ННПСК КНУВС, 2009. 112 с.

6. Нарожна О. В. Narozhna O. V. Tactics of surveying in the open area: certain problematic issues. *Legea și Viața [Law and Life] : Publicație științifico-practică [Scientific-practical publication].* – Chișinău, 2023. – Ediție specială [Special issue] ; [International Conference “Qualitative Research of the Crime Scene – an Important Factor in Subsequent Judicial Expertise (Chisinau, 14 April 2023)]. 298 с. (С. 290-292).

7. Нарожна О. В. До питання проведення слідчого огляду при розслідуванні окремих екологічних злочинів. *Матеріали 71-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (23-25 листоп. 2016 р., м. Одеса) / відп. ред. О. О. Нігреєва ; ред. кол. : П. П. Білик, Н. Л. Кусік, А. В. Левенець [та ін.].* Одеса : Астропринт, 2016. 236 с. (С. 148-150).

8. Нарожна О. В. Про невідкладність огляду місця події при розслідуванні незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Другі юридичні читання : мат. Всеукраїнської дистанційної наук. конф. (26 квітня 2019 року, м. Одеса).* Одеса : Фенікс, 2019. 260 с. С. 220–223.

9. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів : наук.-практ. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, Н. І. Клименко та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 215 с.

10. Огляд місця події : виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження : метод. рекомендації / С. І. Перлін, С. О. Шевцов, Н. М. Косміна, В. В. Іонова. Харків : ФОП Чальцев О.В., 2009. 100 с.

Тема 8. Тактика слідчого допиту.

Лекція

Поняття, задачі, значення та види допиту. Поняття одночасного допиту двох або більше осіб. Загальні тактичні положення допиту. Стадії допиту. Підготовка і планування допиту. Психологічні основи допиту. Тактичні прийоми допиту свідків та потерпілих. Допит підозрюваного. Тактичні прийоми допиту підозрюваного за умов конфліктної та безконфліктної ситуації. Тактичні прийоми перевірки алібі. Особливості тактики допиту неповнолітніх. Тактика допиту під час проведення одночасного допиту двох або більше осіб. Фіксація ходу і результатів допиту.

Практичне заняття

Питання для обговорення

1. Поняття, задачі, значення та види допиту.
2. Загальні тактичні положення допиту. Стадії допиту. Підготовка і планування допиту.
3. Психологічні основи допиту. Психологія взаємовідносин на допиті за умов конфліктної та безконфліктної ситуації. Учасники взаємодії, особлива роль слідчого в організації та проведенні допиту.
4. Тактика допиту свідка. Добросовісні та недобросовісні свідки. Психологічні прийоми допомоги свідку для поживлення пам'яті.

5. Тактика допиту потерпілого. Права потерпілого та його участь у провадженні.

6. Тактика допиту підозрюваного/обвинуваченого. Способи перевірки алібі. Тактичні прийоми подолання конфліктних ситуацій під час допиту. Участь захисника у допиті підозрюваного/обвинуваченого.

7. Фіксація результатів допиту.

Практичне завдання

Оберіть на сайті <https://reyestr.court.gov.ua/> (форма судочинства – кримінальна; категорія справи – кримінальна форма судового рішення – вирок; період ухвалення – останні півроку) вирок, з’ясуйте фабулу та складіть план першого допиту підозрюваного та перелік питань, які доцільно поставити під час допиту.

Методичні вказівки

Для вивчення теми необхідно з’ясувати важливість та роль тактики проведення допиту у розслідуванні правопорушень. Законспекуйте основні терміни та поняття, пов’язані з цією темою, такі як допит, свідок, підозрюваний, потерпілий тощо.

Проаналізуйте основні принципи ефективного допиту, такі як об’єктивність, неупередженість, додержання прав та інтересів особи, що допитується, тощо. Розгляньте різні техніки та методи проведення допиту свідків, потерпілих та підозрюваних. Навчіться ефективно ставити питання, слухати і аналізувати отримані відповіді, а також практикувати навички активного слухання.

Ознайомтеся зі сучасними технологіями, які можуть допомогти покращити процес допиту, наприклад, відеозапис, аудіозапис, використання спеціальних програм тощо. Обміркуйте етичні аспекти проведення допиту, такі як заборона використання фізичного або психологічного насильства,

дотримання конфіденційності тощо. Проаналізувати записи реальних допитів, які були виконані правоохоронними органами або судом. Зверніть увагу на успішні та неуспішні прийоми та взаємодію з допитуваними.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Допит розглядається як процес передачі слідчому особою, яка допитується, інформації про подію, що розслідується, або про пов'язані з нею обставини й осіб. Під час досудового розслідування допиту належить визначальне місце: з усього бюджету часу, що витрачається слідчим на проведення слідчих (розшукових), інших процесуальних дій, на допит витрачається понад 80 %. На практиці – це одна з найбільш складних слідчих (розшукових) дій. Складність допиту визначається не тільки тим, що слідчому нерідко протистоїть особа, яка не бажає давати показання, але і тим, що у показаннях добросовісної особи, яка допитується, можуть міститися помилки, перекручування і вигадки, які необхідно виявити і врахувати на шляху встановлення об'єктивних обставин кримінального провадження. Тому допит вимагає від слідчого високої професійної майстерності.

Допит – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є одержання показань від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для розслідуваного кримінального правопорушення.

Допит можна охарактеризувати як процес передачі інформації про розслідуване кримінальне правопорушення, пов'язані з ним обставини і людей. Ця інформація надходить до допитуваного в момент сприйняття ним тих або інших явищ або предметів, запам'ятовується і потім під час допиту відтворюється і передається слідчому.

Для того, щоб успішно провести допит, слідчий повинен чітко уявляти собі яку інформацію і за допомогою яких прийомів і засобів він має намір отримати. Коло обставин, які слідчий має намір з'ясувати, називається предметом допиту. До їх числа відносяться обставини, які:

пов'язані із подією кримінального правопорушення (час, місце, спосіб

та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

стосуються з'ясування винуватості підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, форми вини, мотиву і мети вчинення кримінального правопорушення;

спрямовані на встановлення виду і розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розміру процесуальних витрат;

пов'язані із встановленням обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу підозрюваного, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

спрямовані на встановлення обставин, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

пов'язані із встановленням будь-яких інших даних, що мають значення для встановлення обставин розслідуваного кримінального правопорушення.

Предмет допиту залежить як від процесуального становища допитуваного, так і від того, якою інформацією він може володіти.

Залежно від черговості проведення розрізняють первинний і додатковий допит.

Залежно від процесуального становища допитуваного розрізняють допит: свідка; потерпілого; підозрюваного; обвинуваченого; експерта (на стадії судового розгляду).

Особливим видом є одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (ч. 9 ст. 224 КПК України).

Кожен вид допиту має свою процесуальну регламентацію і тактично проводиться по-своєму. Однак, існує й ряд загальних положень.

Слід наголосити на дотриманні обов'язкових вимог, визначених КПК України, які повинні бути враховані під час проведення допиту за будь-яких умов:

1) мета допиту – це отримання (збирання) доказів або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні;

2) допит проводиться за наявності підстав: правових (сукупність передбачених КПК України умов, що дають право слідчому, прокурору, суду проводити допит); фактичних (наявність достатніх відомостей, що обґрунтовують для слідчого, прокурора, суду необхідність проведення допиту в інтересах встановлення обставин кримінального провадження);

3) допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. Кожний свідок допитується окремо, без присутності інших свідків;

4) забезпечення присутності адвоката, законного представника тощо, під час проведення допиту осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені;

5) роз'яснення допитуваним їх прав та обов'язків, а також відповідальності. Зокрема, перед допитом після встановлення особи допитуваного, роз'яснюються його права, а також порядок проведення допиту. У разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за дачу завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за дачу завідомо неправдивих показань;

6) заборона проведення допиту у нічний час (з 22 до 6 години), за винятком невідкладних випадків, коли затримка в його проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного;

7) забезпечення безпеки учасників допиту, нерозголошення конфіденційної інформації, захисту особистого життя людини;

8) заборона застосування будь-яких дій, що принижують честь і гідність особи, не передбачених законом засобів примусового характеру;

9) обмеження часу проведення допиту: допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому – понад вісім годин на день (ч. 2 ст. 224 КПК України); допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день (ч. 2 ст. 226 КПК України);

10) обов'язкове залучення спеціалістів у передбачених випадках: мова

йде про участь педагога, психолога або лікаря під час допиту за участю малолітньої або неповнолітньої особи (ч. 1 ст. 227 КПК України); перекладача (ст. 68 КПК України). В інших випадках проведення допиту із залученням спеціаліста відбувається на розсуд слідчого;

11) допитувана особа має право використовувати під час допиту власні документи і нотатки, якщо її показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті. За бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання. Особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії, та осіб, які конфіденційно співпрацюють із органами досудового розслідування;

12) застосування з метою ефективного проведення допиту технічних засобів (фотозйомки, аудіо- та/або відеозапису), а також їх нових видів. До останніх відносяться випадки допиту осіб під час досудового розслідування у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування, ст. 232 КПК України).

До принципів допиту варто віднести: активність, цілеспрямованість, об'єктивність і повноту.

Активність допиту полягає в тому, що слідчий тримає в своїх руках ініціативу, уміло використовує всі необхідні тактичні прийоми. За допомогою всіх наявних у його розпорядженні законних засобів він намагається отримати правдиві показання.

Цілеспрямованість допиту означає проведення його із заздалегідь визначеною метою, для одержання певної, а не будь-якої інформації. Цілеспрямованість забезпечується наявністю у слідчого чіткого уявлення про

предмет допиту.

Об'єктивність і повнота полягають в тому, що слідчий не вправі за власним розсудом скорочувати отримані показання, змінювати їх у відповідності зі своїми уявленнями про хід речей, нав'язувати допитуваному ці уявлення. Однією із гарантій об'єктивності допиту є заборона ставити навідні запитання, а повноти – вимога, по можливості, дослівно викладати показання допитуваного в протоколі.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.(зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11.05.1994 р., Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.).
URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України : Затверджена наказом МВС України від 14.04.2016 р. № 296.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-16#Text>

Основна література

1. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.

2. Криміналістична тактика : навч. посіб. / за ред. М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої. Київ : Алерта, 2016. 244 с.
3. Організація і тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб : навч. посіб. / С. С. Чернявський, О. О. Алексєєв, А. А. Вознюк, І. А. Жалдак та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 66 с.
4. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : наук.-метод. рекомендації / В. В. Кікінчук, К. Л. Бугайчук, В. О. Малярова, Т. П. Матюшкова. Харків : ХНУВС. 2018. 101 с.

Додаткова література

1. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту : навч. посіб. Київ : Правник, 1997. 64 с.
2. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, Г. С. Семаков. Київ : МАУП, 2007. 512 с.
3. Нарожна О. В. Проблемні питання використання спеціальних знань під час розслідування незаконного видобування корисних копалин. *Правова держава*. 2016. №22. С. 127-131.
4. Нарожна О. В. Окремі питання підготовки до допиту при розслідуванні незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини. *Матеріали 75-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*, 25–27 листоп. 2020, Одеса / відп. ред. А. В. Смітюх; ред. кол.: Н. Л. Кусик, А. Л. Святошнюк, Т. В. Степанова та ін. Одеса : Фенікс, 2020. 226 с. С. 85-87.
5. Настільна книга слідчого / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін.; 3-те вид., переробл. і доповн. Київ : «Ін Юре», 2011. 736 с.
6. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : посіб. / В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацишин, А. В. Старушкевич. Київ :

НАВС, 2004. 148 с.

7. Особливості фіксації ходу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій : метод. рекомендації / О. А. Осауленко, О. В. Александренко, Н. С. Моргун та ін. Київ : НАВС, 2015. 136 с.

8. . Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні : навч. наоч. посіб. у схемах і таблицях / О. А. Осауленко, А. В. Самодін, Г. М. Степанова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 140 с

Тема 9. Тактика пред'явлення для впізнання.

Лекція

Поняття, задачі та психологічні основи тактики пред'явлення для впізнання. Об'єкти впізнання: люди, трупи і предмети. Види впізнання в натурі (людина), впізнання за фотознімками, кінозображеннями, відеозаписами, масками і зліпками з окремих елементів та частин тіла померлих, загиблих або вбитих. Тактичні прийоми підготовки до цієї слідчої дії. Зустрічне та повторне впізнання. Фіксація ходу та результатів впізнання. Оцінка результатів.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття, задачі та психологічні основи тактики пред'явлення для впізнання.
2. Ідентифікація як методологічна основа впізнання осіб та предметів.
3. Об'єкти впізнання: люди, трупи і предмети. Види впізнання в натурі (людина), впізнання за фотознімками, кінозображеннями, відеозаписами, масками і зліпками з окремих елементів та частин тіла померлих, загиблих або вбитих.
4. Тактичні прийоми підготовки до цієї слідчої дії. Триєдина задача

допиту особи, яка впізнає – перевірка можливості спостереження нею об'єкту, виявлення психофізіологічних проявів особи, яка впізнає, з'ясування можливості впізнання допитуваним певного об'єкту в певний момент слідства.

5. Криміналістична експрес-діагностика. Добір об'єктів впізнання.

6. Застосування науково-технічних засобів.

Практичне завдання

Скласти план проведення пред'явлення для впізнання за фотографією свого однокласника. Підібрати фотографії статистів за допомогою пошукових сторінок в інтернеті. Заповнити протокол пред'явлення для впізнання особи. Обґрунтувати пункти плану проведення пред'явлення для впізнання та опис робочого етапу в протоколі.

Методичні вказівки

При вивченні теми потрібно з'ясувати важливість та роль тактики проведення пред'явлення для впізнання у розслідуванні правопорушень. Законспекуйте та вивчіть основні терміни та поняття, пов'язані з цією темою, такі як пред'явлення для впізнання, статисти, об'єкти впізнання, тотожність тощо.

Розгляньте методи проведення пред'явлення для впізнання, такі як пред'явлення для впізнання живої особи, пред'явлення для впізнання трупів, пред'явлення для впізнання по фотографії, первинне та повторне пред'явлення, а також застосування технічних засобів (наприклад, фото або відеозапис) для фіксації впізнання.

Проаналізуйте тактику взаємодії зі свідками та підозрюваними під час проведення пред'явлення для впізнання, зверніть увагу на психологічні аспекти і правові вимоги, що регулюють такі процеси.

Дослідіть правові аспекти проведення пред'явлення для впізнання, зокрема права та обов'язки учасників процесу, вимоги до документування

результатів.

Розгляньте можливості сучасних технологій, які можуть допомогти в проведенні пред'явлення для впізнання, наприклад, використання відеозапису для фіксації процесу.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Пред'явлення для впізнання – це слідча (розшукова) дія, яка полягає у демонстрації потерпілому, свідку або підозрюваному в передбаченому законом порядку об'єкта, який, за версією суб'єкта розслідування, особа спостерігала раніше та зберегла у пам'яті його образ, з метою встановлення його тотожності.

Отже, сутністю пред'явлення для впізнання є криміналістична ідентифікація об'єкта за його відображенням у психофізіологічній формі («ідеальним» слідом), що зберігається у пам'яті людини.

Необхідно зазначити, що встановлення групової належності (подібності) не є метою пред'явлення для впізнання, оскільки відбувається лише на основі співставлення виключно загальних ознак, що за своєю сутністю суперечить методу криміналістичної ідентифікації як способу доказування.

Пред'явлення для впізнання як різновид криміналістичної ідентифікації за уявним образом суттєво відрізняється від ідентифікації за матеріально-фіксованим відображенням. В основу пред'явлення для впізнання закладені складні психофізіологічні процеси, які відбуваються у мозку людини. Узнавання елементів об'єктивного середовища та диференціація їх видозмін є невід'ємною властивістю людини, що не залежить від свідомості та вольових зусиль особи: узнавання відбувається тому, що не може не відбуватися.

Саме така властивість людини як здатність сприймати, запам'ятовувати, зберігати у пам'яті й забувати певні образи, що відбувається природним шляхом незалежно від нашої волі, виступає науковою основою для пред'явлення для впізнання як слідчої (розшукової) дії.

При цьому важливо відрізнати пред'явлення для впізнання як слідчу

(розшукову) дію, що проводиться за певною процесуальною процедурою, та значимість її результатів для процесу розслідування від впізнання (узнавання) взагалі, що має місце під час проведення інших процесуальних та організаційних дій.

Пред'явлення для впізнання можна класифікувати за декількома критеріями. Так, залежно від процесуального порядку проведення, законодавець виділяє:

- пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК України);
- пред'явлення речей для впізнання (ст. 229 КПК України);
- пред'явлення трупа для впізнання (ст. 230 КПК України);
- проведення впізнання осіб чи речей у режимі відео конференції (ч. 4 ст. 232 КПК України).

Залежно від природи об'єктів, що пред'являються, виділяють:

- впізнання особи,
- впізнання речей,
- впізнання трупу.

Пред'явлення для впізнання живих тварин та їх трупів проводиться за процесуальними правилами пред'явлення для впізнання речей (ст. 229 КПК України).

За формою об'єктів, що пред'являються для впізнання, виділяють:

- впізнання об'єкта в натурі,
- впізнання об'єкта за його матеріально фіксованим відображенням.

Пред'явлення для впізнання особи за формою проведення поділяється на:

- впізнання в умовах візуального спостереження;
- впізнання в умовах позавізуального та аудіоспостереження.

Пред'явлення для впізнання особи за природою ознак об'єкта поділяється на:

- впізнання особи за зовнішніми ознаками;
- впізнання особи за функціональними ознаками (голосом, ходою).

Слід пам'ятати, що паперові документи не можуть виступати об'єктами,

що пред'являються для впізнання. Встановлення тотожності документів, з урахуванням природи таких об'єктів, відбувається виключно в рамках проведення судової експертизи (комплексу експертиз) документів. Це пояснюється тим, що в результаті лише візуального та аудіоспостереження під час проведення пред'явлення для впізнання, навіть із залученням спеціаліста, неможливо відрізнити оригінал документу від його копії, виготовленої в такий же або наблизений спосіб. І лише носій спеціальних знань, застосовуючи науково-технічні засоби та методи, здатний відрізнити такі об'єкти під час проведення судової експертизи.

Щодо пред'явлення для впізнання ділянок місцевості, то таке впізнавання повинне проводитися в рамках такої слідчої (розшукової) дії як слідчий експеримент.

Зважаючи на природу пред'явлення для впізнання як слідчої (розшукової) дії, сутністю якої є порівняння об'єкта, що пред'являється, з його уявним образом, який зберігається в пам'яті людини з моменту, коли людина в останнє спостерігала цей об'єкт, слід звернути увагу на особливість такого його виду як пред'явлення трупа для впізнання (ст. 230 КПК України). Під час пред'явлення для впізнання трупа людини відбувається ототожнення не з уявним образом цього трупа, який колись спостерігала особа, що впізнає, а трупа з уявним образом конкретної живої особи, яку людина спостерігала живою. Цим пояснюється як процесуальний порядок проведення такого виду пред'явлення для впізнання, так і особливості тактики проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Підставами для проведення пред'явлення для впізнання виступають фактичні дані в кримінальному провадженні, як то:

1) особа раніше спостерігала об'єкт, що пред'являється для впізнання, за обставин, пов'язаних з розслідуваною подією;

2) загальні та окремі ідентифікаційні ознаки об'єкта впізнання збереглися у пам'яті особи, яка впізнає;

3) особа заявляє під час допиту, що зможе впізнати даний об'єкт.

У разі, якщо особа, якій планується пред'являти об'єкти для впізнання,

приймаючи участь у інших слідчих (розшукових) діях (огляд, обшук тощо) або оперативно-розшукових заходах, вже сприймала відповідний об'єкт, слідчому (прокурору) слід відмовитись від проведення даної слідчої (розшукової) дії.

Правильна організація та проведення пред'явлення для впізнання дозволяє суб'єкту розслідування отримати самостійне процесуальне джерело доказів, що займає своє місце в загальній системі наявних доказів та відіграє важливу роль в процесі доказування.

Одним з найбільш розповсюджених видів пред'явлення для впізнання є пред'явлення особи в натурі.

З урахуванням заборони попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, що пред'являється для впізнання, суб'єкт розслідування зобов'язаний вжити заходів, які виключають можливість зустрічі цих осіб і будь-які спроби впливу на особу, яка впізнає.

Виключити вірогідність випадкової зустрічі особи, яка впізнає, потрібно й з статистами, оскільки це буде підказкою для даної особи – кого впізнавати не треба, що також нівелює сутність даної слідчої (розшукової) дії. Для цього рекомендується запрошувати особу, яка впізнає, раніше того часу, на який заплановано проведення даної дії, та забезпечити її розташування у такому приміщенні, звідки вона не зможе побачити, як прибувають інші її учасники.

Рекомендується також попередньо роз'яснити особі, яка впізнає, порядок проведення слідчої (розшукової) дії та її умови, щоб виключити або мінімізувати її розгубленість, хвилювання, страх. При цьому акцентувати увагу, що всі свої звернення під час проведення слідчої (розшукової) дії особа повинна адресувати виключно слідчому, а не особам, які їй пред'являються.

Особливу увагу необхідно звернути на інструктаж понятих та статистів, що прийматимуть участь у пред'явленні особи для впізнання, роз'яснивши їм, що жодними своїми діями, словами та жестами вони не повинні підказувати особі, яка впізнає, «правильний» вибір. Об'єктивність та неупередженість проведення пред'явлення для впізнання напряму залежать від правильної поведінки всіх учасників цієї слідчої (розшукової) дії, яка передбачає повний нейтралітет до результатів впізнання. Така поведінка забезпечується

ретельною підготовкою суб'єкта розслідування до проведення цієї слідчої (розшукової) дії та детальним інструктажем всіх її учасників.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
5. Про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.(зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11.05.1994 р., Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.).
URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Основна література

1. Кобилянський О. Л., Кофанов А. В. Криміналістика : конспект лекцій. Київ : Держ. ун-т інфраструктури та технологій, Укр. ДГРІ, 2019. 380 с.
2. Криміналістика у питаннях та відповідях : навч. посіб. / А. В. Іщенко, В. В. Пясковський, А. В. Самодін, Ю. М. Чорноус та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 118 с.
3. Криміналістика : навчальний посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в 2-х частинах. Частина I : Вступ до курсу криміналістики. Криміналістична техніка / Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв. Київ : Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім.

Ігоря Сікорського». 2017. 374 с.

4. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг та ін. 2-е вид, перероб. і допов. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

5. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.

Додаткова література

1. Даньшин М. В. Криміналістика XXI століття : місце у системі наукового знання: монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. 480 с.

2. Кравченко К. Особливості тактики пред'явлення для впізнання у кримінальних провадженнях, пов'язаних із торгівлею людьми. *Visegrad Journal of human rights*. 2018. Вип. 2. С. 76–81.

3. Криміналістика (курс лекцій) : навч. посібн. / М. Ю. Будзієвський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг та ін. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 397 с.

4. Когутич І. І. Криміналістичні знання, їх сутність і потреба розширення меж використання : монографія. Львів : Тріада Плюс, 2008. 420 с.

5. Пред'явлення особи для впізнання за ознаками голосу та мовлення під час досудового розслідування : метод. рек. / [М. П. Климчук, А. А. Саковський, Р. М. Дударець та ін.]. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 60 с.

6. Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я та статевої недоторканності особи: навчально-практичний посібник. Дніпропетровськ : УМВС України в Дніпропетровській області; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2007. 94 с.

7. Чаплинський К. О. Особливості тактики пред'явлення для впізнання в умовах протидії досудовому розслідуванню. *Вісник АМСУ. Серія: Право*. № 1(12), 2014. С. 156–160.

Тема 10. Загальні положення криміналістичної методики.

Лекція

Поняття, задачі, предмет та структура методики розслідування. Інформаційні джерела методики розслідування. Наукові основи методики розслідування. Інформаційно-теоретичне підґрунтя методики розслідування. Загальні принципи методики. Ситуаційні особливості етапів розслідування. Види типових слідчих ситуацій, характерних для різних етапів розслідування, і основні напрямки спрямування розслідування в кожному з них.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття, задачі, предмет та структура методики розслідування.
2. Інформаційні джерела методики розслідування.
3. Загальнотеоретична частина та окремі методики розслідування.
4. Поняття методичної рекомендації.
5. Наукові основи методики розслідування.
6. Організаційно-управлінські методи провадження розслідування.
7. Аналітико-пізнавальні методи вивчення даних розслідування.

Практичне завдання

Складіть план розслідування одного з вказаних складів правопорушень на вибір: просте вбивство, квартирна крадіжка, контрабанда, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. План має бути розгорнутим, містити календарне планування та бути розрахованим для слідчо-оперативної групи.

Методичні вказівки

Визначте важливість розслідування правопорушень та його роль у забезпеченні правопорядку. Законспекуйте основні терміни та поняття, пов'язані з методикою розслідування, такі як збір доказів, опитування свідків, аналіз документів тощо.

Розгляньте основні етапи розслідування правопорушень: отримання інформації, планування розслідування, збір доказів, аналіз даних, встановлення особи, проведення опитування та інтерв'ю, оформлення матеріалів для суду тощо. Детально розкрийте кожен етап та його значення.

Проведіть огляд основних методів збору доказів, таких як фізичні докази, свідчення свідків, документальні докази, експертні висновки тощо. Поясніть, як правильно фіксувати, документувати та зберігати докази.

Проаналізуйте методики опитування свідків, потерпілих та підозрюваних. Розберіться, як ставити запитання, слухати відповіді, аналізувати невербальні сигнали та психологічні аспекти взаємодії.

Розгляньте реальні приклади розслідування правопорушень зі згадкою взаємодії слідчих з іншими службами, способами роботи з доказами та підходами до вирішення складних ситуацій. Поясніть, як сучасні технології, такі як комп'ютерна графіка, аналіз даних, відео- та аудіозаписи, можуть полегшити розслідування правопорушень.

Обміркуйте етичні аспекти розслідування, зокрема права осіб, що перебувають під слідством, та забезпечення прозорості та законності процесу.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень завжди було і є одним із пріоритетних напрямів розвитку науки криміналістики. Важливо, що саме за змістом криміналістичної методики, як особливого розділу науки криміналістики, аналізується накопичений досвід слідчої, експертної, судової практики, відшукуються

найефективніші прийоми, методи та засоби розслідування та попередження різних категорій кримінальних правопорушень. Розроблені наукою криміналістичні рекомендації є важливим інструментарієм слідчого, інших компетентних суб'єктів, що залученні до кримінального провадження – своєрідним алгоритмом дій у типових слідчих ситуаціях.

Подія кримінального правопорушення, як і будь-яке явище об'єктивної дійсності, є індивідуальною та неповторною. Тому її пізнання також відрізняється специфічними індивідуальними рисами. Разом з тим, кожне кримінальне правопорушення та особливості проведення досудового розслідування мають повторювані ознаки, що в свою чергу служать основою формування та розробки типових прийомів розслідування як в цілому, так і щодо однорідних за криміналістичною характеристикою кримінальних правопорушень.

Розслідування кримінальних правопорушень – це специфічна діяльність, пізнавальний зміст й організаційно-тактичні засади котрої обумовлені особливостями формування доказової інформації, встановленим законом порядком її одержання й використання. Зміст розслідування полягає у пізнанні подій минулого за залишеними матеріальними та ідеальними слідами, що визначається такими особливостями, як відсутність безпосереднього сприйняття події слідчим, впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників на сліди розслідуваної події тощо. Втім, найбільшу загрозу збереженню слідів події становить не об'єктивний плин часу, а свідома протидія осіб, зацікавлених у перекручуванні, впливу на результати розслідування.

Саме цим розслідування кримінальних правопорушень суттєво відрізняється від інших видів пізнавальної діяльності. Приховування і знищення слідів кримінального правопорушення; перекручення інформації, що має доказове значення; вплив на учасників кримінального провадження (підкуп, погрози, шантаж тощо); створення перешкод діяльності службових осіб – короткий перелік тих форм протидії, з якими стикаються слідчий та інші компетентні суб'єкти під час розслідування кримінального правопорушення.

Наведене обумовлює необхідність використання таких засобів і методів

збирання інформації, які можуть компенсувати або нейтралізувати негативні умови та труднощі пізнання. Виконання цього завдання забезпечується максимальним використанням наукових досягнень криміналістичної методики, що являє собою якісно новий рівень практичної реалізації положень (рекомендацій) криміналістичної техніки та криміналістичної тактики на основі осмислення й пристосування цих положень до конкретних особливостей виявлення, збирання, дослідження, оцінки і використання доказової інформації з урахуванням специфіки розслідування та попередження окремих видів кримінальних правопорушень.

Криміналістична методика тісно пов'язана з загальною теорією криміналістики, криміналістичною технікою та криміналістичною тактикою. Знання криміналістичної техніки, практичне оволодіння навичками правильного застосування під час проведення слідчих (розшукових) дій технічних прийомів та засобів має велике практичне значення. Однак криміналістична техніка досліджує прийоми застосування технічних засобів в загальному вигляді, не зосереджуючись на конкретному кримінальному правопорушенні. Виявлення слідів, типових для певних видів кримінальних правопорушень, виділення їх особливостей, надання рекомендацій щодо практичного застосування – ці задачі вирішує методика розслідування, яка встановлює, які саме сліди та інші речові докази, елементи матеріальної обстановки характерні для тих чи інших кримінальних правопорушень, обирає відповідні прийоми і розробляє практичні рекомендації щодо їх застосування під час розслідування певного виду кримінального правопорушення.

Методика розслідування також тісно пов'язана з криміналістичною тактикою, яка вивчає систему прийомів планування та організації розслідування, підготовки і проведення слідчих (розшукових) дій. Подібно криміналістичній техніці, тактика розглядає загальні прийоми планування, підготовки і проведення огляду, обшуку, допиту та інших слідчих (розшукових) дій, а також тактичних комбінацій і операцій, не вдаючись в особливості, які притаманні проведенню цих дій під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

Назва завершального розділу криміналістики «криміналістична методика» лише умовно передає сутність змістовного навантаження, що охоплює поняття «методика». В криміналістичній методиці розроблюються та рекомендуються до застосування під час розслідування не тільки певні методи, засоби і прийоми діяльності, але й положення, які стосуються: криміналістичної характеристики відповідного виду кримінальних правопорушень; типових слідчих ситуацій; типових переліків обставин, що потребують встановлення; напрямів взаємодії слідчого з іншими учасниками розслідування, правоохоронними та державними органами тощо. Такі рекомендації являють собою програми розслідування за похідною типовою слідчою ситуацією і визначають коло завдань, що вирішуються за допомогою відповідних алгоритмів дій слідчого, тим самим набуваючи технологічного характеру.

Криміналістична методика – це завершальний розділ науки криміналістики, що представляє собою систему наукових положень і сформованих на їх основі практичних рекомендацій, що забезпечують ефективність діяльності слідчого та інших компетентних суб'єктів з розслідування та попередження окремих видів кримінальних правопорушень.

Криміналістична методика як розділ науки складається з двох частин: загальних положень та окремих методик розслідування кримінальних правопорушень.

Перша частина розкриває методологічні основи дослідження криміналістичної методики; понятійний апарат, завдання і принципи криміналістичної методики; особливості реалізації загальних закономірностей організації і планування розслідування стосовно окремих видів (груп) кримінальних правопорушень; характеристику структури окремих методик розслідування тощо. Загальні положення відображають і забезпечують системність складових криміналістичної методики, окремих методик розслідування, їх наукову обґрунтованість і взаємозв'язок.

Другу частину розділу складають методики розслідування окремих видів (груп) кримінальних правопорушень, що розробляються на основі

загальних положень криміналістичної методики відповідно до потреб слідчої, експертної та судової практики.

Джерела, рекомендовані до заняття

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

Основна література

1. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.
2. Криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів : монографія / за ред. В. В. Тіщенко. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2018. 430 с.
3. Криміналістичні засоби та методи розкриття та розслідування кримінальних правопорушень : підручник / О. М. Цільмак, О. Є. Користін, О. С. Шаптала, Д. В. Талалай. Одеса, 2015. 302 с.
4. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник / О. М. Цільмак, О. Є. Користін, О. М. Заєць та ін. Одеса : Фенікс, 2017. 352 с.

Додаткова література

1. Методика розслідування окремих кримінальних правопорушень (у схемах і таблицях) : навч. посіб. / Г. П. Власова, Г. О. Ганова, В. М. Гусаров та ін. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2015. 146 с.

2. Нарожна О. В. До питання розслідування пошкодження об'єктів культурної спадщини в умовах війни. *Вісник УжНУ. Серія Правознавство*. 2023. Вип. 78 (2). С. 282-286.

3. Нарожна О. В. Розділ 7 Формування методики розслідування правопорушень проти особи, суспільства та держави. Актуальні проблеми кримінального права, кримінального процесу і криміналістики: теорія та сучасна практика : монографія / О. А. Чуваков, Т. О. Павлова, Б. М. Орловський [та ін.] ; за ред. д.ю.н, проф. О. А. Чувакова. – Одеса : Фенікс, 2022, С. 257-288.

4. Організація початкового етапу досудового розслідування кримінальних правопорушень : збірник матеріалів практики / О. З. Гладун, В. П. Стадник, О. В. Яковлев, С. В. Янчишин. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2018. 68 с.

5. Організація розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / А. Ф. Волобуєв та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків : ХНУВС, 2011. 567 с.

6. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / О. О. Алексєєв, В. К. Весельський, В. В. Пясковський ; 2-ге вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури. 2014. 320 с.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- словесні методи: лекція, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій;
- наочні методи: мультимедійна презентація, демонстрування (у вигляді роздаткового / ілюстративного матеріалу);
- практичні методи: розв'язання задач (в т.ч. ситуаційних задач), виконання вправ / обговорення проблемних ситуацій, підготовка і виступи з доповідями, обговорення доповідей.

Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль:

- індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми, оцінювання виконання завдань на занятті (оцінювання доповіді та відповіді);
- оцінювання розв'язання практичних задач, оцінювання розв'язання ситуаційних вправ та проблемних ситуацій;
- виконання завдань під час заняття: фотографування, аналіз документів.

Періодичний контроль:

- оцінювання доповідей та аналітичних повідомлень.

Підсумковий контроль: іспит.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	від 0 до 2
- Виконання завдань під час заняття: фотографування, аналіз документів	від 0 до 2
- Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій	від 0 до 2
Періодичний контроль:	
- Тестування	Від 0 до 5
Підсумковий контроль:	
- Іспит у формі усних відповідей на питання в білеті	Від 0 до 30

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує невміння публічно представляти матеріал.
	2 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою;
Виконання завдань під час заняття: фотографування, аналіз документів	0 балів	Не зараховуються фотографії та документи, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	1 бал	Документи та фотографії виконані без урахування процесуальних вимог, що висуваються до такого роду доказів, невірно оформлені фототаблиці, не враховано всі реквізити документів, які складають кримінальне правадження.
	2 бали	Документи та фотографії виконані колективно, мають вади у процесуальному оформленні, якості виконання та дотриманні вимог процесуального законодавства.
Розв'язання практичних	0 балів	Здобувач практичну задачу, ситуаційну вправу, проблемну ситуацію не виконав.

задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій		
	1 бал	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але недостатньо розкрив сутність, допускаючи при цьому суттєві неточності; відсутні сформовані уміння та навички дослідження і обґрунтування висновків; використано обмежену кількість джерел.
	2 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але демонструє фрагментарні знання предмету вивчення і дослідження, має ускладнення щодо виділення суттєвих його ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків; використано обмежену кількість джерел.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для іспиту
90 – 100	A	Відмінно
85 – 89	B	Добре
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	Задовільно
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	100бальна шкала / Оцінка ECTS	Теоретична підготовка	Практична підготовка

Відмінно	90 – 100 / А	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, розгорнуто, обґрунтовано та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. Здобувач демонструє чітке знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв'язку, правильно формулює тлумачення відповідних понять, демонструє знання змісту передбачених програмою нормативно-правових актів, робить самостійні висновки. Здобувач вміє виявляти причинно-наслідкові зв'язки, самостійно знаходити додаткову інформацію та використовувати її для реалізації поставлених завдань, вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення знань.	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання практичних завдань, виконує практичні завдання не передбачені навчальною програмою, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	85 – 89 / В	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій, самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає неточності, які не є суттєвими для характеристики предмету питання та не впливають істотно на загальну характеристику того чи іншого явища (поняття).	Здобувач має стійкі навички виконання практичних завдань, правильно вирішує більшість практичних завдань.

Добре	75 – 84 / C	Здобувач виявляє загалом високий рівень знань щодо всієї програми навчальної дисципліни, на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій, але не вміє самостійно аналізувати деякі питання, не повністю переконливо аргументувати свої відповіді, допускає незначні неточності.	Здобувач за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни.
Задовільно	70 – 74 / D	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків. Здобувач знає основні поняття навчального матеріалу, але має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого та під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків та формулювання висновків.	Здобувач має елементарні навички виконання практичних завдань, правильно вирішує лише половину практичних завдань.
Задовільно	60 – 69 / E	Здобувач не повною мірою розуміє предмет навчальної дисципліни, наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів. Здобувач надає нечіткі характеристики відповідних явищ, викладає свої думки з істотним порушенням логіки подання матеріалу.	Здобувач може використовувати знання лише в стандартних практичних ситуаціях, має нестійкі навички виконання практичних завдань, робить багато суттєвих помилок.
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	35 – 59 / FX	Здобувач не правильно розкриває сутність базових питань навчальної дисципліни, допускає суттєві змістовні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, безсистемне виокремлює випадкові ознаки вивченого, не вміє сформулювати свою думку та викласти її в логічній послідовності, робити узагальнення та висновки.	Здобувач здатний виконати лише окремі практичні завдання за допомогою викладача. У здобувача відсутні сформовані уміння та навички.
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0 – 34 / F	Здобувач не знає основних положень навчальної дисципліни, не володіє навчальним матеріалом.	Здобувач виконує лише елементи практичних завдань, погребує постійної допомоги викладача.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний контроль										Підсумковий контроль	Сума
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	30	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		
Періодичний контроль за змістовим модулем 1 – 5 балів					Періодичний контроль за змістовим модулем 2 – 5 балів						

T1, T2, T3.....T10 – теми практичних занять

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за результатами поточного, періодичного та підсумкового контролю

Теми практичних занять	Кількість балів за вид роботи	Разом балів
Змістовий модуль 1. Теорія та методологія криміналістики. Криміналістична техніка		
Тема 1. Система та методологія криміналістики. Система криміналістики. Теорія та методологія криміналістики. Криміналістична техніка, тактика та методика розслідування окремих видів злочинів.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 3
Тема 1. Система та методологія криміналістики. Порядок роботи зі слідами: виявлення, фіксація, вилучення. Приватні криміналістичні теорії: ідентифікація, діагностика.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 3
Тема 2. Загальні положення криміналістичної техніки. Поняття та види криміналістичної техніки. Класифікація криміналістичної техніки. Техніка для виявлення, фіксації та вилучення слідів. Техніка слідча та експертна.	0 – 2 (опитування) 0 – 2 (виконання завдань під час заняття) 0 – 2 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Тема 3. Криміналістична фотографія, відео- та звукозапис. Поняття, значення та система криміналістичної фотографії, відео- та звукозапису. Методи криміналістичної фотографії (фіксує, дослідні).	0 – 2 (опитування) 0 – 2 (виконання завдань під час заняття) 0 – 2 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Тема 4. Криміналістичне дослідження слідів.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час	0 - 6

Поняття та види слідів в криміналістиці. Система криміналістичного слідознавства. Поняття, суть та значення криміналістичного дослідження слідів. Трасологія та слідознавство. Сліди в широкому та в вузькому розумінні. Механізм утворення слідів.	заняття) 0 – 1 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	
Тема 4. Криміналістичне дослідження слідів. Дактилоскопія, сліди ніг. Сліди крові та інші біологічні сліди. Механоскопія. Можливості трасологічної експертизи. Підготовка питань експерту.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Тема 5. Криміналістичне дослідження зброї та слідів її застосування. Поняття та система даної галузі криміналістичних досліджень. Фактори, які полягають в основі її формування. Об’єкти дослідження в зазначеній галузі. Поняття криміналістичної балістики, її наукові основи.	0 – 2 (опитування) 0 – 2 (виконання завдань під час заняття) 0 – 2 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Періодичний контроль	0 – 5 (підготовка доповідей)	0 – 5
Змістовий модуль 2. Криміналістична тактика. Методика розслідування правопорушень		
Тема 6. Основи криміналістичної тактики. Криміналістична тактика як частина криміналістики: поняття, задачі, структура та зміст. Її зв’язок та співвідношення з криміналістичною технікою та криміналістичною методикою розслідування.	0 – 2 (опитування) 0 – 2 (виконання завдань під час заняття) 0 – 2 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Тема 7. Тактика слідчого огляду. Основні поняття, задачі та принципи слідчого огляду. Види слідчого огляду. Огляд місця події. Поняття, загальні та спеціальні задачі. Основні вимоги, які висуваються щодо огляду місця події. Учасники огляду, їх роль в огляді. Доцільність участі в огляді підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка.	0 – 2 (опитування) 0 – 2 (виконання завдань під час заняття) 0 – 2 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Тема 8. Тактика слідчого допиту. Поняття, задачі, значення та види допиту. Поняття одночасного допиту двох або більше осіб. Загальні тактичні положення допиту. Стадії допиту. Підготовка і планування допиту. Психологічні основи допиту.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 3

Психологія взаємовідносин на допиті за умов конфліктної та безконфліктної ситуації.		
Тема 8. Тактика слідчого допиту. Тактика допиту свідка, потерпілого, підозрюваного. Тактика допиту неповнолітніх. Тактика перевірки алібі. Одночасний допит двох та більше раніше допитаних осіб.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 3
Тема 9. Тактика пред'явлення для впізнання. Поняття, задачі та психологічні основи тактики пред'явлення для впізнання. Ідентифікація як методологічна основа впізнання осіб та предметів. Об'єкти впізнання: люди, трупи і предмети. Види впізнання.	0 – 2 (опитування) 0 – 2 (виконання завдань під час заняття) 0 – 2 (розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 6
Тема 10. Загальні положення криміналістичної методики. Поняття, задачі, предмет та структура методики розслідування. Інформаційні джерела методики розслідування. Загальнотеоретична частина та окремі методики розслідування. Поняття методичної рекомендації.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 3
Тема 10. Загальні положення криміналістичної методики. Криміналістична характеристика: поняття, елементи, значення. Слідчі ситуації. Типовість при формуванні методики розслідування правопорушень.	0 – 1 (опитування) 0 – 1 (виконання завдань під час заняття) 0 – 1 (розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 3
Періодичний контроль	0 – 5 (підготовка доповідей)	0 – 5
Усний іспит	0–10 (відповідь на перше питання) 0–10 (відповідь на друге питання) 0–10 (відповідь на третє питання)	0 - 30
Загалом сума балів		0 - 100

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Поняття та предмет криміналістики. Загальні та спеціальні задачі криміналістики.
2. Система криміналістики.
3. Криміналістика в системі наукового знання та в системі юридичних наук.
4. Поняття криміналістичної характеристики злочину, зміст його окремих елементів.
5. Матеріалістична діалектика як основа методології криміналістики. Загальнонаукові, спеціальні та власне криміналістичні методи і їх загальна характеристика.
6. Поняття криміналістичної ідентифікації, її наукові основи, принципи, поняття та значення.
7. Види криміналістичної ідентифікації. Об'єкти криміналістичної ідентифікації та їх класифікація. Ідентифікаційні властивості та ознаки, їх класифікація.
8. Суб'єкти та форми криміналістичної ідентифікації. Методика ідентифікаційних досліджень.
9. Встановлення групової належності: поняття, задачі, об'єкти та методика дослідження.
10. Поняття криміналістичної версії. Класифікація криміналістичних версій.
11. Побудова версій. Основні правила та методи перевірки криміналістичних версій.
12. Поняття, суть та форми взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими службами. Взаємодія слідчого з контрольними органами.
13. Поняття криміналістичної техніки, її задачі та об'єкти дослідження.
14. Галузі криміналістичної техніки в розробці засобів попередження злочинів.
15. Основні форми застосування криміналістичної техніки в розслідуванні злочинів. Значення результатів її застосування в процесі доказування.
16. Техніко-криміналістичні методи та засоби, які використовуються для

виявлення, фіксації та вилучення слідів і речових доказів.

17. Основні науково-технічні методи та засоби лабораторного дослідження речових доказів.
18. Поняття криміналістичної фотографії, її задачі та значення для розслідування.
19. Види та розділи криміналістичної фотографії. Способи фотографування.
20. Прийоми фотографування місця події. Сигналетичне фотографування.
21. Методи експертної фотографії. Фотографування в невидимих зонах світлового спектру.
22. Процесуальне оформлення застосування криміналістичного фотографування.
23. Поняття судової трасології, її задачі та значення.
24. Поняття сліду і класифікація слідів.
25. Сліди рук та їх значення. Папілярні лінії та узорі і їх властивості.
26. Техніка виявлення, фіксації, вилучення та дослідження потожирових слідів.
27. Сліди ніг людини. Виявлення поверхневих слідів. Вимірювання та виготовлення зліпків з об'ємних слідів.
28. Сліди знарядь злочинів та інструментів. Види слідів знарядь злому. Засоби фіксації та вилучення знарядь та інструментів, а також слідів їх застосування.
29. Сліди транспортних засобів. Види слідів, їх вимірювання та виготовлення копій і зліпків.
30. Опис слідів в протоколі огляду. Участь спеціаліста у виявленні слідів та їх вилученні.
31. Оперативна оцінка слідів. Підготовка матеріалів для трасологічної експертизи.
32. Поняття судової балістики та її задачі.
33. Об'єкти криміналістичного дослідження в судовій балістиці. Класифікація зброї та склад боєприпасів.
34. Механізм пострілу та сліди, які утворюються на кулі, гільзі та перешкоді при пострілі. Встановлення виду та системи зброї та ідентифікація її по

стріляним кулям та гільзам.

35. Огляд зброї, куль, гільз та слідів пострілу на місці події, їх фіксація та вилучення.
36. Встановлення обставин пострілу. Сліди близького пострілу.
37. Підготовка матеріалів для судово-балістичної експертизи. Можливості судової балістики.
38. Документ як об'єкт криміналістичного дослідження. Види та задачі криміналістичного дослідження документів.
39. Слідчий огляд та дослідження документів.
40. Поняття та задачі криміналістичного дослідження письма. Поняття письма та почерку.
41. Навички письма та їх властивості. Закономірності формування та зміни навичок письма.
42. Ідентифікаційні ознаки та властивості письма та почерку.
43. Методика криміналістичної експертизи письма. Підготовка та дослідження рукопису та зразків.
44. Діагностичне встановлення властивостей та стану особистості по письму та почерку.
45. Вільні та експериментальні зразки письма та вимоги до них.
46. Основи авторознавчої експертизи та її можливості.
47. Поняття техніко-криміналістичного дослідження документів, його задачі та види.
48. Встановлення змін первинного змісту документів. Ознаки дописки, допечатки, підчистки, травлення і методи їх виявлення.
49. Встановлення технічної підробки підписів.
50. Засоби та ознаки підробки відтисків печаток, штампів та методи їх встановлення. Ідентифікація печаток та штампів.
51. Відтворення первинних текстів документів (видалених, закреслених, вицвілих, зашпарованих, спалених).
52. Підготовка матеріалів для техніко-криміналістичної експертизи документів. Можливості такої експертизи.

53. Характеристика ознак зовнішності людини. Статичні та динамічні. Загальні та приватні.
54. Особливі прикмети. Характерні риси. Опис частин обличчя людини.
55. Технічні прийоми та засоби додавання ознак зовнішності, їх криміналістичне значення.
56. Портретно-криміналістична експертиза, її можливості.
57. Поняття криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів. Класифікаційні та ідентифікаційні задачі.
58. Інструментально-аналітичні методи дослідження складу та структури речовини.
59. Поняття криміналістичної фоноскопії та її задачі.
60. Діагностичні та ідентифікаційні можливості фоноскопічних і лінгвістичних методів дослідження звукозапису.
61. Судово-фоноскопична експертиза та її можливості.
62. Поняття, задачі та методи криміналістичної одорології.
63. Поняття, суть та принципи криміналістичної реєстрації, її задачі та значення в боротьбі зі злочинністю.
64. Види обліків, які знаходяться в розпорядженні правоохоронних органів.
65. Поняття та задачі криміналістичної тактики.
66. Співвідношення криміналістичної тактики з методологією криміналістики, криміналістичною технікою та методикою розслідування злочинів.
67. Поняття тактичного прийому і тактичної операції, їх зміст.
68. Тактика окремих слідчих дій та процесуальний порядок їх провадження.
69. Структура криміналістичної тактики.
70. Поняття та значення організації і планування розслідування. Принципи планування.
71. Техніка планування. Особливості планування в складних та багатоепізодних справах.
72. Організація планування окремих слідчих дій і тактичних операцій.
73. Поняття слідчого огляду, його задачі та види.
74. Поняття, мета та задачі огляду місця події. Об'єкти, види та учасники

- огляду місця події.
75. Підготовка до огляду місця події. Тактичні прийоми та методи огляду місця події.
76. Огляд трупу на місці події. Використання науково-технічних засобів під час огляду. Засоби фіксації результатів огляду.
77. Поняття, задачі, предмет та структура методики розслідування.
78. Інформаційні джерела методики розслідування.
79. Загальнотеоретична частина та окремі методики розслідування. Поняття методичної рекомендації.
80. Поняття, сутність та елементи криміналістичної характеристики злочинів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нормативно-правові акти

1. Про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.(зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11.05.1994 р., Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.). Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конституція України : Закон України від 28 червн. 1996 р. № 254к/96-ВР (станом на 15 берез. 2016 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.2>.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. №

2341-III (ред. від 1 травн. 2016 р.) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII (ред. від 1 берез. 2016 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

8. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII (ред. від 1 січ. 2016 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

9. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

10. Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України : Затверджене наказом МВС України від 06.07.2017 р. № 570. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

11. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Затверджене наказом Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 р. № 298. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

12. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 груд. 2012 р. № 1950/5). URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

13. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 12 груд. 2011 р. № 3505/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 7 верес. 2015 р. № 1659/5). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11>

14. Інструкція про порядок проведення судових експертиз та експертних досліджень паспортних документів Головним експертно-криміналістичним центром Державної прикордонної служби України : Затверджено наказом МВС України від 18 листоп. 2013 р. № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

15. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

16. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України : Затверджена наказом МВС України від 10.07.2017 р. № 580. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-17#Text>.

17. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України : Затверджена наказом МВС України від 10.09.2009 р. № 390. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>.

18. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : Затверджена наказом МВС України від 01.11.2016 р. № 1145. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16#Text>.

19. Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в

органах досудового розслідування Національної поліції України : Затверджена наказом МВС України від 14.04.2016 р. № 296. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-16#Text>.

20. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : Затверджена наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1339. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>.

Основна література

1. Берназ В. Д., Бірюков В. В., Волобуєв А. Ф. Криміналістика : підручник. Харків : ХНУВС, 2011. 666 с.

2. Галаган В. І., Козак О. В. Процесуальний порядок і тактика отримання зразків для експертизи у кримінальному провадженні України : монографія. Краматорськ : ТОВ «Каштан», 2015. 223 с.

3. Глосарій балістичних, вибухотехнічних та тактико-технічних термінів (з метою використання при виявленні, фіксації та вилученні криміналістично значимої інформації в умовах антитерористичної операції) : спеціалізований словник / С. В. Албул, Д. С. Афонін. Одеса : ОДУВС, 2017. 83 с.

4. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення органів кримінальної юстиції : монографія / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2017. 260 с.

5. Іщенко А. В., Будзієвський М. Ю., Красюк І. П. Поняття й система методів техніко-криміналістичного дослідження документів : навч. посіб. Київ, 2011. 97 с.

6. Клименко Н. І. Загальна теорія судової експертології : монографія. Тернопіль : Вид-во «Крок», 2018. 262 с.

7. Кобилянський О. Л., Кофанов А. В. Криміналістика : конспект лекцій. Київ : Держ. ун-т інфраструктури та технологій, Укр. ДГПІ, 2019. 380 с.

8. Криміналістика : підручник / Ю. П. Алєнін, Л. І. Аркуша, О. О. Подобний, В. В. Тіщенко та ін. ; за ред. В. В. Тіщенка. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2017. 556 с.

9. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с.

10. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ : Ін Юре, 2016. 640 с.

11. Криміналістика : навч. посіб. / Благута Р. І., Сибірна Р. І., Бараняк В. М. та ін.; за ред. Є. В. Пряхіна. Київ : Атіка, 2012. 495 с.

12. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. Київ : ЦУЛ, 2015. 544 с.

13. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

14. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.

15. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 328 с.

16. Криміналістика : навчальний посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в 2-х частинах. Частина І : Вступ до курсу криміналістики. Криміналістична техніка / Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв. Київ : Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». 2017. 374 с.

17. Криміналістика : навчальний посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в двох частинах. Частина ІІ : Криміналістична тактика. Методика розслідування / Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв. Київ :

Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». 2017. 474 с.

18. Криміналістика у питаннях та відповідях : навч. посіб. / А. В. Іщенко, В. В. Пясковський, А. В. Самодін, Ю. М. Чорноус та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 118 с.

19. Криміналістична техніка. Книга друга : навч. посіб. / А. В. Кофанов, В. В. Арешонков, П. Д. Біленчук, О. Г. Волошин та ін. Київ, 2009. 416 с.

20. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, Г. С. Семаков. Київ : МАУП, 2007. 512 с.

21. Криміналістична тактика : навч. посіб. / за ред. М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої. Київ : Алерта, 2016. 244 с.

22. Криміналістична фотографія та відеозапис (основи методики викладання) : навч.-метод. посіб. / С. Л. Ларін, М. В. Салтевський, Л. М. Довгий, О. В. Одерій. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2007. 456 с.

23. Криміналістична фотографія : навч. посіб. / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський. Київ, 2006. 389 с.

24. Криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів : монографія / за ред. В. В. Тіщенка. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2018. 430 с.

25. Криміналістичні засоби та методи розкриття та розслідування кримінальних правопорушень : підручник / Цільмак О. М., Користін О. Є., Шаптала О. С., Талалай Д. В. Одеса, 2016. 301 с.

26. Когутич І. І., Нор В. Т. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ : наук.-практ посіб. Львів, Київ : Тріада плюс, Алерта, 2011. 426 с.

27. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України : навч. посіб. / В. І. Галаган, М. Й. Кулик, Н. С. Моргун, Ю. В. Терещенко. Київ, 2018. 112 с.

28. Організація і тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб : навч. посіб. / С. С. Чернявський, О. О. Алексеєв, А. А. Вознюк,

І. А. Жалдак та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 66 с.

29. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : наук.-метод. рекомендації / В. В. Кікінчук, К. Л. Бугайчук, В. О. Малярова, Т. П. Матюшкова. Харків : ХНУВС. 2018. 101 с.

30. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник / О. М. Цільмак, О. Є. Користін, О. М. Заєць та ін. Одеса : Фенікс, 2017. 352 с.

Додаткова література

1. Алексейчук В. І. Огляд місця події : тактика і психологія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2011. 164 с.

2. Аналогова і електронна фотографія : історіографія, характеристика, порівняльний аналіз, сфери застосування в юриспруденції : навч. посіб. / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, А. І. Терешкевич ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : Українська Академія підприємництва, 2009. 40 с.

3. Балістика : криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство : підручник / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, В. Ф. Сулява ; за ред. проф. П. Д. Біленчука. Київ : Міжнародна агенція «BeeZone», 2003. 384 с.

4. Бахін В. П., Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події (збір інформації про особу, що скоїла злочин) : науково-практичні рекомендації. Донецьк : ДЮІ, 2005. 72 с.

5. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту : навч. посіб. Київ : Правник, 1997. 64 с.

6. Бондар В. С. Проблеми теорії та практики застосування спеціальних криміналістичних знань у розслідуванні квартирних крадіжок : монографія / В. С. Бондар, М. Я. Сегай. Луганськ, 2011. 311 с.

7. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях : метод. рек. / М. В. Гребенюк, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. Г. Хахановський та ін. Київ, 2017. 76 с.

8. Голубов А. Є. Окремі питання статусу спеціаліста у кримінальному

провадженні та форм використання ним спеціальних знань. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 28 трав. 2021 р.). Харків: НДІ ППСН, 2021. 106 с. (С. 21-22).

9. Даніель А. В. Використання можливостей електронних засобів масової інформації у розслідуванні кримінальних правопорушень. Київ : «Право». 2019. 192 с.

10. Даньшин М. В. Криміналістика XXI століття : місце у системі наукового знання: монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. 480 с.

11. Дії учасників слідчо-оперативної групи на місці події, пов'язаної з вибухом : метод. рекомендації / Я. В. Фурман, Ю. П. Приходько, М. В. Нечеснюк та ін. Київ, 2018. 44 с.

12. Документування результатів огляду місця події : правові і криміналістичні основи фіксації доказової інформації : монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. Д. Скільська ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : ННПСК КНУВС, 2009. 88 с.

13. Документування результатів слідчої дії : методи фіксації доказової інформації : монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. Д. Скільська ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : ННПСК КНУВС, 2009. 96 с.

14. Домашенко О. М. Тактичні помилки у слідчій діяльності : монографія. Харків : Вид. агенція «Апостиль», 2019. 168 с.

15. Досвід країн Європейського Союзу щодо виявлення та розслідування відмивання злочинних доходів із використанням цифрової валюти (криптовалюти) : метод. рекомендації / С. С. Чернявський, В. В. Тацієнко, А. П. Запотоцький, Ю. М. Лагодзінська. Київ, 2017. 84 с.

16. Експертизи у судочинстві України : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори ; наук. ред. В. А. Колесник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 504 с.

17. Калюга К. В. Мистецтво здобувати та використовувати інформацію щодо особи злочинця. Київ : Право. 2019. 256 с.

18. Кобилянський О. Л. Словник термінів з цифрової фотографії. Київ :

2009. 60 с.

19. Кобзар С. І. Криміналістичне дослідження слідів рук людини (праксіологічний аспект) : монографія / С. І. Кобзар, М. Я. Сегай. Луганськ : РВВ Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 208 с.

20. Королишин І. М., Савченко В. А. Опис речових доказів у протоколі огляду (вогнепальна та холодна зброя, боєприпаси. кулі, гільзи та сліди застосування вогнепальної зброї) : навч.-практ. посіб. Івано-Франківськ : Львівський держ. ун-т внутр. справ. Прикарпатський юрид. ін-т., 2007. 73 с.

21. Кравченко К. Особливості тактики пред'явлення для впізнання у кримінальних провадженнях, пов'язаних із торгівлею людьми. *Visegrad Journal of human rights*. 2018. Вип. 2. С. 76–81.

22. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, Г. С. Семаков. Київ : МАУП, 2007. 512 с.

23. Криміналістичне документування огляду місця події : методи, засоби, технології: монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. Д. Скільська ; за ред. П. Д. Біленчука. Київ : ННПСК КНУВС, 2009. 112 с.

24. Кузнецов В. А. Особливості вибору та застосування методів виявлення слідів рук у «польових» умовах : метод. рекомендації. Київ, 2006. 19 с.

25. Максименко С. Д., Медведєв В. С. Юридична психологія : підручник. Київ : Вид. дім «Слово», 2018. 448 с.

26. Методика розслідування окремих кримінальних правопорушень (у схемах і таблицях) : навч. посіб. / Г. П. Власова, Г. О. Ганова, В. М. Гусаров та ін. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2015. 146 с.

27. Нарізна мисливська та багатоцільова вогнепальна зброя, виготовлена на базі автомата Калашникова : судово-балістичний довідник / О. С. Соколов, О.В. Грищенко. Київ, 2017. 137 с.

28. Нарожна О. В. Предмет криміналістики: проблеми його

конкретизації та розширення. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. 2023. Том 25. Випуск 2 (37). С. 15-20.

29. Нарожна О. В. До питання планування початкового етапу розслідування пошкодження об'єктів культурної спадщини. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14-15 верес. 2018 р.) / ОНУ імені І. І. Мечникова ; відп. ред. І. А. Ломачинська, А. В. Смітюх. Одеса: Фенікс, 2018. 726 с. С. 675-679.

30. Нарожна О. В. До питання проведення слідчого огляду при розслідуванні окремих екологічних злочинів. *Матеріали 71-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова* (23-25 листоп. 2016 р., м. Одеса) / відп. ред. О. О. Нігреєва ; ред. кол. : П. П. Білик, Н. Л. Кусік, А. В. Левенець [та ін.]. Одеса : Астропринт, 2016. 236 с. (С. 148-150).

31. Нарожна О. В. Про невідкладність огляду місця події при розслідуванні незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Другі юридичні читання* : мат. Всеукраїнської дистанційної наук. конф. (26 квітня 2019 року, м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2019. 260 с. С. 220–223.

32. Нарожна О. В. Проблемні питання використання спеціальних знань під час розслідування незаконного видобування корисних копалин. *Правова держава*. 2016. №22. С. 127-131.

33. Нарожна О. В. Окремі питання підготовки до допиту при розслідуванні незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини. *Матеріали 75-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*, 25–27 листоп. 2020, Одеса / відп. ред. А. В. Смітюх; ред. кол.: Н.

Л. Кусик, А. Л. Святошнюк, Т. В. Степанова та ін. Одеса : Фенікс, 2020. 226 с. С. 85-87.

34. Нарожна О. В. До питання розслідування пошкодження об'єктів культурної спадщини в умовах війни. *Вісник УжНУ. Серія Правознавство*. 2023. Вип. 78 (2). С. 282-286.

35. Нарожна О. В. Розділ 7 Формування методики розслідування правопорушень проти особи, суспільства та держави. Актуальні проблеми кримінального права, кримінального процесу і криміналістики: теорія та сучасна практика : монографія / О. А. Чуваков, Т. О. Павлова, Б. М. Орловський [та ін.] ; за ред. д.ю.н, проф. О. А. Чувакова. – Одеса : Фенікс, 2022, С. 257-288.

36. Настільна книга слідчого / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін.; 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : «Ін Юре», 2011. 736 с.

37. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів : наук.-практ. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, Н. І. Клименко та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 215 с.

38. Огляд місця події : виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження : метод. рекомендації / С. І. Перлін, С. О. Шевцов, Н. М. Косміна, В. В. Іонова. Харків : ФОП Чальцев О.В., 2009. 100 с.

39. Олішевський О. В. Організація розслідування злочинів у системі криміналістики. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 160-167.

40. Організація початкового етапу досудового розслідування кримінальних правопорушень : збірник матеріалів практики / О. З. Гладун, В. П. Стадник, О. В. Яковлев, С. В. Янчишин. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2018. 68 с.

41. Організація розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / А. Ф. Волобуєв та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків : ХНУВС, 2011. 567 с.

42. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : посіб. / В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацишин, А. В. Старушкевич. Київ :

НАВС, 2004. 148 с.

43. Особливості фіксації ходу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій : метод. рекомендації / О. А. Осауленко, О. В. Александренко, Н. С. Моргун та ін. Київ : НАВС, 2015. 136 с.

44. Пред'явлення особи для впізнання за ознаками голосу та мовлення під час досудового розслідування : метод. рек. / [М. П. Климчук, А. А. Саковський, Р. М. Дударець та ін.]. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 60 с.

45. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / О. О. Алексєєв, В. К. Весельський, В. В. Пясковський ; 2-ге вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури. 2014. 320 с.

46. Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні : навч. наоч. посіб. у схемах і таблицях / О. А. Осауленко, А. В. Самодін, Г. М. Степанова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 140 с.

47. Степанюк Р. Л. Деякі шляхи подальшого розвитку криміналістики в Україні. *Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 190-191.

48. Степанюк Р. Л. Судова інженерно-автотехнічна експертиза: поняття та об'єкти дослідження. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. до сторіччя із дня народження професора М В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.). Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 356 с. (С. 198-199).

49. Участь спеціаліста в огляді місця події : довідник. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 128 с.

50. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій : навчальний посіб. / Є. Ю. Свобода, А. В. Кофанов, А. В. Самодін та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 432 с.

51. Фотографічна фіксація перебігу та результатів слідчих (розшукових) дій : методичні рекомендації / О. Л. Кобилянський, А. В. Кофанов. Київ : УкрДГРІ, 2012. 64 с.

52. Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я та статевої недоторканності особи: навчально-практичний посібник. Дніпропетровськ : УМВС України в Дніпропетровській області; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2007. 94 с.

53. Чаплинський К. О. Особливості тактики пред'явлення для впізнання в умовах протидії досудовому розслідуванню. *Вісник АМСУ. Серія: Право.* № 1(12), 2014. С. 156–160.

54. Черниченко І. В. Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України : теорія і практика : монографія / за ред. О. П. Кучинської. Київ : Алерта, 2015. 272 с.

55. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика : системно-структурний аналіз : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 431 с.

56. Narozhna O. V. Tactics of surveying in the open area: certain problematic issues. *Legea și Viața [Law and Life] : Publicație științifico-practică [Scientific-practical publication].* – Chișinău, 2023. – Ediție specială [Special issue] ; [International Conference “Qualitative Research of the Crime Scene – an Important Factor in Subsequent Judicial Expertise (Chisinau, 14 April 2023)]. 298 с. (С. 290-292).

57. Textbook of criminalistics / Hendryk Malevski, Valery Shepitko. Kharkiv : Apostille Publishing House, 2016. 488 p.

58. The basics of criminalistic : educational manual / Antoshchuk A., Myrovska A., Sakovskyi A. and others. Kyiv : FOP Maslakov, 2018. 82 p.

Електронні інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України
URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Міністерство юстиції України
URL: <https://minjust.gov.ua/>
3. Міністерство внутрішніх справ України
URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
URL: <http://nbuv.gov.ua/>
5. Національна парламентська бібліотека України, каталог книжкових та спеціальних видань
URL: <http://catalogue.nlu.org.ua/>
6. Офіційний сайт наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
URL: <http://lib.onu.edu.ua>
7. Офіційний сайт Верховного Суду
URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
8. Єдиний державний реєстр судових рішень
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

Навчальне видання

КРИМІНАЛІСТИКА

**ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з навчальної дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»**

Електронне практичне видання

Укладач

Нарожна Олена Володимирівна

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції.

Затвердж. авт. 28.08.2023. Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги: операційна система сумісна з
програмним забезпеченням для читання файлів формату PDF.

Обсяг 0,9 МБ.

Кафедра кримінального права, кримінального процесу
та криміналістики

Економіко-правовий факультет

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058